

**Tamar
van Gelder**

nieuwe directeur
Stichting Lezen

De Weddenschap-coach

**Donny
Ronny**

leest graag boeken
die verrassen

OP DE COVER

**Yoko
Heiligers**

smeedt lijnen en
kleurvlakken tot collages

4

Iedere leraar een leesbevorderaar!

Interview
Tamar van Gelder

18

6-12 jaar
‘Weet je wel hoe bijzonder jouw positie is?’
Thea Beckmanprijs

7

6-12 jaar
Pas op voor deze oude bekende!
Vossenverhalen voor jong en oud

12

0-6 jaar
Blikveld

16

6-12 jaar
Blikveld

20

12-15 jaar
Blikveld

22

15-18 jaar
Het meest dierbare van een vrouw
Klassiekers hertaald

24

15-18 jaar
Blikveld

26

Prikkels
Jubileum tijdschrift
Lezen

28

Passie voor taal
Rick de Leeuw

30

Over lezen
Interview Donny Ronny

32

Atelierbezoek
Yoko Heiligers

34

Het vak
Leesbevorderaars
over de praktijk

35

Wereldjes
Column Annejan Mieras

36

Agenda & mededeling
Stichting Lezen

“WIE LEEST HEEFT DE TOEKOMST

In mijn derde week als directeur-
bestuurder van Stichting Lezen mocht
ik op bezoek bij obs Het Galjoen in Den
Haag. In het leesbeleid van deze school
is er naast onder andere een biblio-
theek op school, ook ruimte gemaakt
voor een podcastprogramma met een
heuse podcastleraar. Lezen is super
belangrijk, vinden ze hier op school,

maar luisteren ook. En de combinatie
van lezen en luisteren werpt zijn vruch-
ten af tijdens de podcastles. Op vrijdag
ontvangt groep zeven in kleine groep-
jes gasten in hun eigen podcastpro-
gramma. Zo was ik bij vier groepjes te
gast. Wat een leuke gesprekken waren
dat! Goed voorbereid met een mind-
map, vragenlijst en rolverdeling gingen
deze leerlingen aan de slag. Hoe lang
bent u al directeur? Makkelijke vraag.
Wat is uw lievelingskleur? Rood! Maar
we hadden ook een echt gesprek over
waarom lezen belangrijk is. Leerlingen
vertelden over hun favoriete boek, over
wat zij leuk vonden aan lezen.

‘Mevrouw, u heeft mij overtuigd. Ik ga
elke dag een beetje lezen.’ En de mooi-
ste: ‘Wie leest heeft de toekomst.’ Dit
meisje van tien jaar kon zo goed ver-
woorden waar wij bij Stichting Lezen
dagelijks mee bezig zijn. Ik ben het
nieuwe gezicht van Stichting Lezen,
maar de organisatie waaraan ik leiding
mag geven, staat als een huis. Dat heeft
mijn voorganger geweldig gedaan.
Een prachtige basis om op verder te
bouwen. Bouwen aan een lezende
generatie door ervoor te zorgen dat
leesbevorderaars het goede voorbeeld
geven. Want wie leest heeft de
toekomst. Wie leest heeft een goed
verhaal. Veel leesplezier.

Hartelijke groet,
Tamar van Gelder

“WE BOUWEN
AAN EEN
LEZENDE
GENERATIE

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor
leesbevordering en
literatuureducatie, uitgave
van Stichting Lezen.

Professionals en studenten
op het gebied van
leesbevordering en
literatuureducatie
ontvangen Lezen gratis
door zich aan te melden
via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofredacteur
Tamar van Gelder

Eindredactie
Annemarie Terhell
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke
Maarten Dessing
Mirjam Noorduijn
Annemarie Terhell
Desirée van der Zander

**Medewerkers
aan dit nummer**
Annejan Mieras

Ontwerp & art direction
Erik olde Hanhof
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Yoko Heiligers

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift Lezen
0172 476085 (tijdens
kantooruren) of info@spabonneeservice.nl

© December 2024
Stichting Lezen

Niets uit deze uitgave mag
worden gereproduceerd door
middel van enige methode
of vorm dan ook, zonder
schriftelijke toestemming
van de uitgever.

ISSN 1570-9698.

De inhoud van Lezen is
auteursrechtelijk beschermd.
Eventuele rechthebbenden
die wij niet hebben kunnen
achterhalen, verzoeken wij
contact op te nemen met
de uitgever.

Projecten met dit
icoon zijn mogelijk
gemaakt door
Stichting Lezen.

@stichtinglezen

lezen.nl

Lezen
STICHTING LEZEN

Stichting Lezen
is de drijvende
kracht achter de
leesbevordering
in Nederland. Zij
genereert kennis
over lezen en
verbindt partijen
die er samen
voor zorgen
dat kinderen en
jongeren goede
en gretige lezers
worden en blijven.

Iedere leraar een leesbevor- deraar!

Na acht jaar werkzaam te zijn geweest voor de Algemene Onderwijsbond (AOB), waarvan de laatste vier jaar als voorzitter, vond **Tamar van Gelder** het goed om haar horizon te verbreden en uit te kijken naar een andere baan: 'Toen ik zag dat Stichting Lezen een nieuwe directeur-bestuurder zocht, dacht ik direct, dát is het. De stap van onderwijscrisis naar leescrisis voelde als een hele logische: lezen is de basis van goed onderwijs – als directeur van Stichting Lezen hoop ik dan ook van alle leraren een leesbevorderaar te kunnen maken.'

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto's Annemarie Terhell

Ze heeft net een uurtje gesport en is amper binnen, maar dat weerhoudt Tamar van Gelder er niet van ontspannen plaats te nemen achter de grote houten vergadertafel op haar werkkamer, met laptop en een kopje koffie. Het is nog maar haar vierde week in haar nieuwe functie, maar op de vraag of ze al een beetje gewend is, antwoordt ze direct bevestigend: 'De organisatie voelt echt als een aangenaam warm bad,' zegt ze met een lach, 'Ik heb hele lieve collega's met veel kennis en expertise, en het lijkt alsof ik de functie al heel lang uitoefen. Natuurlijk, hoe je tijd en het voorbijgaan van tijd ervaart, is iets wat ongrijpbaar is, maar dat ik dat gevoel heb, komt denk ik omdat dit werk me als een handschoen past.'

Waar zit 'm dat in?

'Als voorzitter van de AOOb had ik, net als nu, ook een verbindende rol door te luisteren naar wat er speelt, te interveniëren waar dit nodig is en vervolgens richting aan de organisatie te geven. Bovendien zijn onderwijs, en leesbevordering en literatuureducatie nauw met elkaar verbonden. Er is nog niet veel onderzoek naar gedaan, maar mijn onderbuikgevoel zegt mij dat er een direct verband is tussen de onderwijscrisis en de leescrisis. Ik vind het niet ondenkbaar dat de dalende prestaties in het onderwijs en leesonderwijs niet zozeer te wijten zijn aan alleen het tekort aan leraren, maar ook aan het tekort aan goed opgeleide leraren. Bij de AOOb was mijn credo daarom: "de lat moet echt omhoog": we hebben meer kwaliteit voor de klas nodig, ook en vooral bij de pabo's en lerarenopleidingen. Bij de AOOb hebben we daar hard aan gewerkt. Er is nu een opleidingsberaad leraren dat gaat onderzoeken hoe er meer uniformiteit in de curricula van de pabo's en lerarenopleidingen kan komen. De aansluiting op het beroepsbeeld, de bekwaamheidseisen en beroepspraktijk van de leraar moeten beter. Dit is bepalend voor de kwaliteit van het onderwijs dat leraren geven. Daar valt nog veel winst te behalen... heel veel. We weten allemaal hoe belangrijk een goed opgeleide leraar is – en ik zeg nu, hoe belangrijk een goed opgeleide, lezende leraar is.'

Je betrokkenheid bij het onderwijs is groot.

'Dat klopt ja. Weliswaar heb ik nooit voor de klas gestaan, maar het idee dat ieder kind gelijke kansen moet hebben en dezelfde toegang tot goed onderwijs, zit bij wijze van spreken in mijn genen. Mijn opa Leon van Gelder was de eerste hoogleraar Onderwijskunde, en mijn vader was jarenlang plaatsvervangend directeur-generaal bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en ook nog een tijd werkzaam bij de voorloper van de AOOb. Zelf ben ik na mijn studie Kunst en Cultuurwetenschappen en Kunst- en mediamanagement overigens niet direct de kant van onderwijsontwikkeling opgegaan. In het begin van mijn loopbaan heb ik culturele instellingen geadviseerd over bestuur en toezicht en heb ik bijvoorbeeld meegewerkt aan de eerste Code Cultural Governance. Daarna heb ik met mijn vader en zus de Onderwijs Consumenten Organisatie opgericht en is mijn focus van cultuur naar onderwijs verschoven. Die ervaring vanuit de cultuur- en uit de onderwijssector sluit natuurlijk goed aan bij Stichting Lezen, die tegenwoordig niet toevallig geld krijgt vanuit de

weerspiegelt op school en in de klas – boeken gebruiken om gesprekken te voeren over wat er in de wereld speelt. Leraren als Anne Steenhof, Martin Bootsma, Michelle van Dijk en Lusanne Stap zijn daarin voorbeelden voor de beroepsgroep. Zij vormen een beweging van onderaf die laat zien dat de leraar als de kern van het onderwijs de leescrisis het hoofd kan bieden.'

Wat betekent lezen eigenlijk voor jezelf?

'Ik vind lezen heerlijk. Die liefde voor lezen was, naast het feit dat ik een stap wilde maken in mijn loopbaan en mijn achtergrond erg goed leek aan te sluiten bij wat Stichting Lezen zocht, de belangrijkste drijfveer om te solliciteren op de functie van directeur-bestuurder. Lezen brengt mij heel veel. Het prikkelt de verbeelding en het vormt me. Door te lezen begrijp ik de wereld wat beter. Ja, zeker ben ik opgegroeid met boeken. Van mijn oma en opa kreeg ik in de Kinderboekenweek altijd de Gouden Griffel-winnaar. Mijn vader zette die traditie voort, hij liet zijn kleinkinderen standaard een boek uitzoeken in de Kinderboekenweek. Toen mijn vader jong was had hij trouwens een open rekening bij de boekhandel, op naam van zijn ouders. Je moet je dat natuurlijk wel kunnen veroorloven, maar hoe geweldig is het als je als kind gewoon ieder boek kan en mag kopen dat je wilt. Dat gun ik ieder kind.'

Heb je favoriete kinderboeken, waarvan je zegt, die zou iedereen moeten lezen?

'Voor de jongsten noem ik dan direct *Rupsje Nooitgenoeg* – [lachend] ik houd enorm van lekker eten en heb dat boek eindeloos doorgebladerd. Je door alle bladzijden heen eten en kijken, en daarna een prachtige vlinder worden – ik kon daar geen genoeg van krijgen. Begin basisschoolleeftijd volgde *Paulus de boskabouter*, daar las mijn vader mij uit voor. Dat waren heerlijke avonturen, al vond ik Eucalypta de heks doodeng. En verder hebben de boeken van Thea Beckman altijd veel indruk op mij gemaakt. Ik was echt fan. Ik heb nog steeds een gesigneerd exemplaar van een van haar boeken, ooit opgepikt toen zij met andere kinderboekenschrijvers op de Uitmarkt in Amsterdam stond. Vooral de serie *Kinderen van* ► 5

“We moeten weer een lezende maatschappij worden

cultuur- en de onderwijsmiddelen van OCW: lezen wordt terecht niet meer als alleen een culturele activiteit gezien of als een plezierige hobby, maar ook als een basis om verder te komen in het leven, en vooral in het samen leven. In mijn vorige baan heb ik gemerkt dat ook leraren steeds vaker inzien dat fictie lezen een positief effect heeft op het inlevingsvermogen, en ze in deze tijd van tweedeling en polarisatie – wat zich

Tamar van Gelder (1975) is sinds 1 oktober de nieuwe directeur-bestuurder van Stichting Lezen. Van Gelder werkte hiervoor acht jaar bij de Algemene Onderwijsbond (AOB), die als grootste onderwijsvakbond van Nederland 83.000 medewerkers in het onderwijs en onderzoek vertegenwoordigt. Bij de AOB vervulde ze eerst de functie van algemeen secretaris, en vanaf 2021 die van bestuursvoorzitter.

Daarvoor werkte ze als opleidingsmanager bij het ROC Amsterdam. Ook werkte ze na haar studie Kunst- en Cultuurwetenschappen als zelfstandig ondernemer in de cultuursector en als adviseur, ontwikkelaar en projectmanager in opdracht van onder andere de Amsterdamse Kunsten Coalitie. In 2006 richtte ze samen met haar vader en oudere zus de Onderwijs Consumenten Organisatie (OCO) op.

Moeder Aarde – waarin sterke vrouwen een belangrijke rol spelen – sprak tot mijn verbeelding. Daarna, rond mijn twaalfde, dertiende, ben ik vrij snel op volwassen literatuur overgestapt; YA-romans waren er nog niet. Gelukkig is dat nu anders. Ik merk aan mijn jongste dochter hoe waardevol young adult is: zij heeft van het lezen ervan echt haar hobby gemaakt.’

En wat voor soort boeken lees je nu?

‘Als volwassene lees ik graag van die dikke pillen – historische vertellingen die me meevoeren naar een andere wereld, waardoor ik inzicht krijg in onze eigen tijd, of me gesterkt voel. Momenteel ben ik bijvoorbeeld bezig in *Babi Jar* van Anatoli Koeznetsov. Dat gaat over Oekraïne en Kyiv waar in 1941 een van de grootste massaslachtingen van de Holocaust plaatsvond. Het boek is geschreven als een ooggetuigenverslag vanuit het perspectief van een twaalfjarige jongen, en oorspronkelijk uitgegeven in de jaren zestig in Sovjet-Rusland toen de censuur hoogtij vierde. Die gecensureerde stukken tekst zijn nu leesbaar, maar wel door de uitgever vetgemaakt – zo krijg je een goed beeld van die tijd en de Russische geschiedenis.’

Je enthousiasme voor lezen werkt aanstekelijk. Maar laten we nog even teruggaan naar je nieuwe functie: weet je al waar je als directeur-bestuurder naar toe wilt met Stichting Lezen?

‘Ik wil in ieder geval de versnippering tegengaan: ik zie nu een landschap met overall kleine initiatieven, die allemaal vanuit een eigen idee een klein beetje bijdragen aan het leesonderwijs en de leesbevordering. Middels netwerksturing zou ik er met Stichting Lezen voor willen zorgen dat al die initiatieven en partijen meer en beter gekoppeld worden, en als een leesbeweging dezelfde richting opgaan. Zo wil ik in ieder geval de Leescoalitie, waarbij nu tien partijen uit het werkveld zijn aangesloten, actief verder uitbouwen. Als we met elkaar zeggen – overheden, bibliotheken, onderwijsinstellingen, leraren en het boekenvak – dat lezen de basis van alles is, dan moeten we één front vormen en het eens zijn over hoe we het leesonderwijs weer op niveau krijgen.’

Hoe zie je dat voor je?

‘Ierland is voor mij een sprekend voorbeeld: nadat het land met lezen

steeds verder afgleed op de PISA-ranglijst, is het onderwijs daar radicaal hervormd. Politiek, onderwijs, leraren, bibliotheekwezen, noem maar op, samen kozen ze voor de lange termijn, waarbij scherpe keuzes zijn gemaakt. Zo werden lerarenopleidingen met een jaar verlengd, kwam er intensievere begeleiding voor beginnende docenten, kregen leraren meer autonomie, en werd dagelijks een uur vrij lezen op school de norm. Die maatregelen hebben hun vruchten afgeworpen. Voor zo’n eensgezinde langetermijnaanpak zal Stichting Lezen, met alle expertise en kennis die het in huis heeft, bij iedereen in het vizier moeten komen. En dat is nu nog onvoldoende het geval. Is het bijvoorbeeld niet gek dat ik in mijn vorige functie mijn voorganger Gerlien van Dalen nooit heb ontmoet? Juist in het onderwijs – en daarmee bedoel ik heel concreet de leraar – zou iedereen Stichting Lezen toch moeten kennen? Het is de hoogste tijd dat de beroepsgroep van leraren met ons in gesprek gaat. Ik heb het al gezegd, maar daar, bij de basis, valt nog veel te winnen: iedere leraar een leesbevorderaar, luidt mijn credo.’

Gaat dit lukken?

‘De tijd zal het leren. Natuurlijk realiseer ik me dat we momenteel een rijks-overheid hebben die weliswaar het belang van lezen onderkent, maar tegelijkertijd bezuinigt, vooral op de geesteswetenschappen. Dus ik kan hele mooie dromen hebben, maar de rauwe werkelijkheid kan ik niet ontkennen. Tegelijkertijd zie ik de recente start van de nieuwe campagne van de Leescoalitie *Wie leest heeft een goed verhaal* als een stap in de goede richting om het belang van lezen en de verrijking die het geeft, helder en scherp op ieders netvlies te krijgen. Deze bewustwordingscampagne gaat drie jaar lopen. Ieder jaar belichten we een ander positief effect van lezen. Als eerste spelen we in op de betekenis van lezen als sociale activiteit. Er hangen afropsters op stations en in bushokjes. En de komende maanden wordt op tv, in bioscopen en via de sociale media een spotje uitgezonden dat laat zien hoe een jongen en meisje elkaar in de liefde vinden door het lezen van een boek. We willen met *Wie leest heeft een goed verhaal* alle sociale lagen in de samenleving aanspreken, zodat we weer een lezende maatschappij worden.’ ●

De leestips van Tamar

Rupsje Nooitgenoeg

Eric Carle
Gottmer (2+)

Paulus en Eucalypta

Jean Dulieu
Uitgeverij De Meulder (6+)

Kinderen van Moeder Aarde

Thea Beckman
Lemniscaat (11+)

Babi Jar

Anatoli Koeznetsov
uit het Russisch vertaald door Jan Robert Braat
Bezige Bij (18+)

Wie leest heeft een goed verhaal

PAS OP VOOR DEZE OUDE BEKENDE!

LEZEN & VERDER LEZEN

Onweerstaanbare
vossenverhalen voor
jong en oud

**Het (onvergetelijke)
verhaal van
Reinaert de vos;
een hervertelling op rijm**
Geïllustreerd door
Wendy Panders
Gottmer, € 19,99
Voor lesideeën over
Reinaert, zie
klassiekersindeklas.nl

8+

Tekst Mirjam Noorduijn

Verhalen voor de vossenbroertjes

Lida Dijkstra & Thé Tjong-Khing (ill.)
Pimento (antiquair)

8+

Rosseel en Reinaerdijn groeien op zonder hun vader, de verbannen Reinaert. Gelukkig vertelt moeder Hermeline heroïsche verhalen over hem. Maar Reinaerts voormalige slachtoffer Beer Bruun vertelt hele andere dingen. Wie heeft er gelijk?

Ieder vertelt zijn eigen verhaal. Geschreven in humorvolle, ritmische verzen. Met sierlijke, middeleeuwse miniaturen.

Het aantal *Reinaert*-bewerkingen voor kinderen is eindeloos, al wisselen de verhalen over de middeleeuwse vos en zijn wandaden soms wel flink van toon en aard. In *Het (onvergetelijke) verhaal van Reinaert de vos* hebben Maria van Donkelaar en Martine van Rooijen het origineel in modern Nederlands herverteld. Daarbij blijven ze knap trouw aan de oorspronkelijke vorm op rijm en het plot.

Het verhaal begint op de Hofdag van Koning Nobel in het bos, waar een troep dieren Reinaert aanklaagt voor zijn valse vossenstreken. De strafeis die volgt, is niet mis: 'Hang hem op,' klinkt het luid. 'Dood moet die vos!/' Als u hem vergeeft, dan komt er/ nooit meer vrede in het bos.' Maar Reinaert laat zich niet zomaar oppakken, laat staan ophangen. Bruun de beer, Tibeert de kater, Grimbeert de das, en ja, zelfs Koning Nobel, Reinaert misleidt ze allemaal. Listig maakt hij gebruik van hun zwakheden en trekt uiteindelijk aan het langste eind. Ja, die vos deugt niet, maar zijn tegenstanders net zo min: zij zijn ijdel, hebzuchtig en dom bovendien.

Van Donkelaar en Van Rooijen slagen er knap in de spottende toon van het dertiende-eeuwse dieren-epos, dat eigenlijk een satire op de middeleeuwse maatschappij is, te handhaven. Daarbij doen ze niet aan taboes. In ritmisch goedlopende, vierregelige strofen die vragen om voorleeskunst, vertellen ze in geuren en kleuren over moord, diefstal en overspel. Oergeestig is bijvoorbeeld de scène waarin Tibeert – opgehitst door Reinaert – kippen van de pastoor wil stelen en op heterdaad wordt betrapt. Wanneer 'de schijnheilige' naakt naar buiten komt rennen en de kat wil doodmeppen, schrijft het duo: 'Met zijn nagels uitgeslagen/ sprong hij in het blote kruis/ nam pastoor zijn bal te grazen,/ als was het een vette muis.' [...] "Oei, daar gaat mijn liefdesleven,"/ riep Julocke van verdriet./ Daar moest Reinaert zo om lachen/ dat hij harde scheten liet.'

Maar niet alleen de tekst sprankelt. Dat geldt beslist ook voor Wendy Panders' cartooneske illustraties vol details en vileine ironie. Ze tonen Reinaert in volle glorie als de onweerstaanbare, speelse bedrieger die hij al eeuwen is, en ze vullen het verhaal meesterlijk aan.

Vos is een boef

Daan Remmerts de Vries
Gottmer, € 16,99

4+

Als de laatste dodo bij Vos komt collecteren voor uitstervende dieren, laat Vos hem uit medelijden binnen. Even later serveert hij Das en Wasbeer gebraden gevogelte. Dat zal toch niet de dodo zijn? Remmerts de Vries speelt in woord en beeld een heerlijk ironisch en dubbelzinnig spel met het onberekenbare karakter dat de vos van oudsher wordt toegedicht.

De schelmenstreken van Reinaert de Vos

Koos Meinderts & 18 illustratoren
Hoogland & Van Klaveren, € 17,95

10+

In achttien hoofdstukken van elk één bladzijde, en achttien verschillende illustraties, verhaalt Meinderts humorvol en op eigentijdse toon over de nietontziende streken van de rode schurk en zijn tegenspelers, zonder het origineel geweld aan te doen. Zijn geraffineerde taal maakt van de middeleeuwse fabel een onweerstaanbaar dubbelzinnige bewerking.

Reinaert de vos.... Gerapt

Charlie May
Holland (alleen via de bibliotheek)

12+

Acteur en (toneel)schrijver Charlie May kortte de oorspronkelijke tekst in en maakte van het middeleeuwse verhaal een moderne, sprankelende rap met veel humor en hoorbaar taalplezier. De rapversie is te beluisteren op YouTube, en ook beschikbaar als boek, met een inleiding van Herman Pleij, emeritus hoogleraar historische Nederlandse letterkunde.

Aan erkenning
ontbreekt het **Zindzi
Zevenbergen** niet.
Haar tweede boek
Manie Schaafijs
won dit jaar de
Thea Beckmanprijs,
de Jenny Smelik-IBBY Prijs
en een Zilveren Griffel.
En dat voor een schrijver die
eigenlijk geen kinderboeken
wilde schrijven.

“Ik droomde ervan om als een rapper met taal te knutselen

Iemand die zulke mooie boeken schrijft als *Manie Schaafij's* heeft ongetwijfeld van jongs af aan verhalen geschreven.

‘Helemaal niet! Ik ben altijd met taal bezig geweest, maar schreef nooit verhalen. Ik had meer interesse in rijm, ik heb mappen vol gekrabbeld. Ik weet ook nog dat ik ontdekte dat Disney-films waren vertaald. Hoe deden ze dat dan met de liedjes? Toen ik de originele teksten opzocht, zag ik dat het niet letterlijk was vertaald, maar toch werkte in het Nederlands. Fascinerend, dat je zo met taal kon puzzelen. Zelf droomde ik ervan om als een rapper met taal te knutselen. Ik hoefde alleen niet zo nodig het podium op.’

Je werd dus geen spoken word-artiest?

‘Het is een mooie kunstvorm, maar ik geloof dat mijn teksten niet zijn bedoeld om voor te dragen. Het is voor papier. Drs. P legde een keer in een interview uit dat er zoiets bestaat als oogrijm. Een lange ij kan niet rijmen met een korte ei, dat stáát niet. Daar ben ik het helemaal mee eens.’

Dicht je nog steeds?

‘Zeker. Ik had lang een club met een vriend: Vers na de pers. Elke week maakten we een rijm over opmerkelijk nieuws. Het gedicht moest binnen 24 uur na het nieuwsbericht af zijn. Heel leuk, totdat er een pandemie kwam en het nieuws te heftig werd. Ik zou graag poëzie publiceren. Ooit komt het ervan, ik zoek er alleen nog de beste vorm voor.’

Ondertussen werd je copywriter.

‘Dat volgde vanzelf uit mijn studie. Zoveel mensen kunnen niet goed onder woorden brengen wat ze willen zeggen. Het is leuk om hen daarbij te helpen. Om je ook te verplaatsen in wie het leest en de woorden te zoeken die voor hen het beste werken.’

Hoe kwamen kinderboeken daartussen?

‘Dankzij Brian Elstak, een goede vriend van mij. Omdat hij enkele kinderboeken had gemaakt, was hij gevraagd een kort verhaal te maken voor Stichting IXL Sic-kle Cell Awareness. Hij bood aan het

samen met Hedy Tjin te illustreren en zei dat hij een copywriter kende die het kon schrijven. Ik. Dat werd een verhaal van zeven bladzijden. Die organisatie was er zo blij mee, dat ze een uitgever zochten. Toen De Harmonie het wilde, maar: als heel boek, hield ik het af. Ik had geen tijd en geen interesse om een kinderboek te maken. Ik zei al: ik ben geen verhalenverteller.’

Dus je zei nee?

‘Tot Brian zei: weet je wel hoe bijzonder jouw positie is? De meeste schrijvers moeten uitgevers sméken om hun boek te lezen, jij hoeft alleen ja te zeggen – terwijl niemand jou kent. Toen ging ik toch met De Harmonie praten. Dat is typisch Brian. Zijn superkracht is dat hij herkent waar anderen goed in kunnen zijn en weet wat ze moeten doen om dat waar te maken. Zo heeft hij veel mensen op bijzondere plekken weten te krijgen.’

Nu is Lennox zelfs bewerkt tot hiphop-opera.

‘Geweldig, hè? De hoofdpersoon is gebaseerd op een echt jongetje – de zoon van een vriend van Brian. Hij kan nu naar zichzelf kijken op het podium.’

Ik neem aan dat je toen wel door wilde als kinderboekenschrijver.

‘Nee! Ik zag het als experiment. Ik heb geprobeerd er het beste van te maken wat ik in me heb, maar het was een uitstapje. Alleen omdat het een Zilveren Griffel en een Zilveren Penneel won en het op de shortlist van de Boon stond, was het moeilijk om niet te denken over een nieuw project.’

Dus?

‘Toen zei Hedy Tjin, die Lennox met Brian had geïllustreerd, dat áls ik nog een boek wilde schrijven, zij een verhaal had: over haar familie en over schaafij's. Dat sprak me aan. Onze samenwerking was fijn geweest, en vanwege mijn Suri-naamse roots identificeerde ik me met dat verhaal. Ik zag ook dat schaafij's een sympathiek onderwerp is, maar dat het eigenlijk gaat over méér. Over migratie, over: waar voel je je thuis, wat maakt dat je je thuis voelt.’

Veel uitzoeken weer. Zoveel verschillen je boeken eigenlijk niet van je werk als copywriter?

‘Alles moet kloppen, vind ik. Van de geschiedenis van Madeira tot de opkomst en bloei van schaafij's – voor *Manie Schaafij's* heb ik het allemaal uitgezocht. Ook als ik gaten moet invullen, moet het kloppen. Hoe komt Manie bijvoorbeeld op het schip waarmee hij vlucht? Dat weten we niet. Maar ik vond getuigenissen van verstekelingen uit Nederlands-Indië. Die klommen via een touw aan boord en deden, om meer grip te krijgen, hun schoenen uit. Zo'n echt verhaal maakt wat je verzint geloofwaardig.’

En de ontvangst van dit boek was zo mogelijk nog beter.

‘We konden niet eens alles achterhalen. Toen we Hedy's familieleden interviewden, had iedereen een andere versie. De waarheid was niet te achterhalen. Daarom is het een raamvertelling geworden, waarin de familieleden kibbelen over wat er is gebeurd. Met het hoofdverhaal en de historische feiten tussendoor, heeft het boek zo drie lagen gekregen. De uitdaging was om dat in balans te houden. Blijkbaar is dat goed gelukt.’ ●

Zindzi Zevenbergen (1990) werkt sinds het afronden van haar studie Tekst & communicatie aan de Universiteit van Amsterdam als copywriter. Lang fulltime, sinds het succes van *Lennox en de gouden sikkel* (2021) en *Manie Schaafij's* (2023) parttime. Ze verzorgt ook een deelsessie op Lezen Centraal.

DE NATIONALE VOORLEESDAGEN

Prentenboek van het Jaar

Terwijl opa droomt, wordt Rinus wild

Dat hun prentenboek **Rinus** is verkozen tot Prentenboek van het Jaar 2025 stemt **Ingrid en Dieter Schubert** vrolijk. Hun kleine neushoorn staat te trappelen om straks overal voorgelezen te worden, vertellen ze in hun huis in Amsterdam-Noord.

Tekst en foto
Annemarie Terhell

‘We waren superverrast toen we het nieuws hoorden,’ vertelt Ingrid bij een kopje Oost-Friese thee. ‘Onze uitgevers kwamen samen langs met een smoes. De een belde aan, de andere kwam tevoorschijn uit de struiken met een grote bos bloemen. We hadden geen idee wat er aan de hand was, het was heel komisch.’ Hun agenda voor De Nationale Voorleesdagen in januari is al vol, dan barst de drukte goed los. Voorlopig zijn ze vooral bezig geweest met het maken van een nieuw boekje over Rinus, voor een actie met een cosmeticamerk. Daarin bakt het neushoortje een taart en die moest zorgvuldig worden gemaakt. Het is een opvolger van *Rinus* – het prentenboek dat de Prentenboek Top 10 mag aanvoeren.

Tegenstellingen

Rinus gaat over opa neushoorn die graag luiert in zijn hangmat, en zijn kleinzoon die barst van de energie. ‘Wij houden van tegenstellingen,’ vertelt Ingrid. ‘Iedereen is een keer jong geweest en wordt hopelijk oud. Als je kind bent, weet je niet wat oud zijn is. Maar als je oud bent, weet je wel dat je een kind bent geweest. Dat vond ik een heel mooie gedachte. Wij hebben nu twee kleinkinderen die ons alleen kennen

als opa en oma, net zoals onze kinderen ons alleen kennen als ouders. Alles wat daarvoor is gebeurd, weten ze alleen uit vertellingen. Zelf weten wij dat we ooit ondeugend waren, dat we kinderen waren met angsten, tieners met verliefdheden. Zo ontstond het idee voor dit verhaal.’

Neushoorn

De uitgever vond het een leuk uitgangspunt, maar stelde als voorwaarde: het moet wel een dier zijn dat aibaar is, een tijger of een giraffe. Ingrid Schubert: ‘Ik zei tegen Dieter: ik wil eigenlijk een neushoorn. Dieter vond dat geen aibaar dier. Maar toen ik hem een filmpje liet zien van een babyneushoorn, was hij om.’ En zo belandde opa neushoorn tevreden tukkend in een hangmat, terwijl kleine Rinus er in zijn eentje op uittrekt, omdat opa toch slaapt. Tijd om wild te doen, wilder dan opa ooit was, denkt hij tevreden. Het vervolg laat zich raden: Rinus komt in de problemen. Ook daarvoor speelde een video een cruciale rol. ‘Ik zag een kleine olifant die in een kloof was gevallen en daar niet zelf uit kon komen. Dat beestje was echt in paniek. Een van de volwassen olifanten ging ernaartoe om hem eruit te tillen. Dat was zo mooi om te zien! Die twee gegevens hebben we met elkaar verbonden.’ Ondanks zijn middagslaapje, wordt opa Rinus’ redder. Als hij ontdekt dat zijn kleinzoon is verdwenen, springt hij overeind. Nu het erop aankomt, blijkt hij nog steeds de wildste en sterkste van allemaal.

Rinus
Ingrid
& Dieter
Schubert
Hoogland
& Van
Klaveren,
€ 19,94 (4+)

Brilletje

Al bijna veertig jaar werken ze getweeën aan hun eigen prentenboeken en illustraties voor anderen. Wie precies wat doet, daarover willen ze niet te veel kwijt. Dieter: 'Alles ontstaat samen, zo moet je het zien. Ingrid gooit een idee naar mij toe, ik gooi het balletje terug. Zo besluiten we dat opa een brilletje krijgt. Vroeger wilden we dieren nooit aankleden. Nu gebruiken we soms attributen, zoals een schortje, en in dit geval een brilletje en een toeter, als ouderwetse akoestische versterker.' Ingrid: 'Maar we plaatsen ze nooit in een menselijke setting. Daar heb ik nog steeds bezwaren tegen.'

Gouden Penseel

Blijft de vraag hoe je dat doet, met z'n tweeën aan een tekening werken. Dieter: 'We tekenen allebei, kiezen soms het beeld van de een, dan van de ander, en voegen soms tekeningen samen. We maken nu ruim veertig jaar samen kinderboeken. *Monkie*, dat verscheen in 1986, is het enige boek geweest waarbij alleen mijn naam op de kaft stond. We hadden de schetsen samen gemaakt. Ingrid was die periode te druk en ik wilde het boek graag afmaken, dus daarom is dat zo gelopen. Toen ik daar vervolgens het Gouden Penseel voor kreeg, voelde dat niet goed. Toen heb ik besloten: voortaan staan we altijd samen op onze boeken. Uitleggen wie precies wat doet, doen we niet. Elk boek is een proces dat we samen doormaken.'

Fantasiefruit

'Als we bezig zijn met een prentenboek, brainstormen we voortdurend,' zegt Ingrid. 'Tijdens het wandelen, het koken, bij het tv-kijken, het slapen. We zijn voortdurend bezig met het personage en denken daarover na. Laatst kregen we een foto van een beschimmelde taart als uitnodiging voor Artis-Micropia. Toen dachten we: dat is interessant, een levende taart met microben. Kunnen we zoiets ook niet doen bij Rinus? Eerst werd het een taart met tropisch fruit, maar uiteindelijk is het alleen fantasiefruit geworden. We hebben met collage gewerkt om de taart mooi op te maken. Je ziet bijna niet dat het geen echt fruit is, daarvoor moet je heel goed kijken.'

Smeuïge taart

Uit hun werkkamer haalt Dieter schetsen om te laten zien hoe de taart is gemaakt. Ingrid: 'We hebben gewerkt met acrylverf op een gelpad. Die verf bewerken we met een kam, zodat je een mooi golfpatroon krijgt. Dat drukken we af op papier. Als het droog is knippen we daar kleine stukjes uit. Die knipsels komen boven op de tekening. Om te zorgen dat we ze niet kwijtraken, bedekken we ze met plasticfolie.' 'Dat is zo'n gepriegel,' vertelt Dieter. 'Door de folie worden de papiertjes statisch en als je het weghaalt vliegen ze allemaal in de rondte. Dan moeten we alles weer zoeken.' Ondanks het gepruts willen ze absoluut

Ingrid Schubert-Gabrys (Essen, 1953) en Dieter Schubert (Oschersleben, 1947)

leerden elkaar kennen op de Fachhochschule für Design in Münster. In 1977 kregen ze beiden een beurs voor de Rietveld Academie in Amsterdam en volgden daar de richting vrije grafiek. Aangemoedigd door hun docent illustratie maakten ze samen *Er ligt een krokodil onder mijn bed!* (1980). Later volgden onder meer de titels *Platvoetje*, *Woeste Willem* en *Van mug tot olifant*. Voor het tekstloze boek *Monkie* ontving Dieter in 1987 een Gouden Penseel. In 2018 kregen Ingrid en Dieter samen een Zilveren Penseel voor *Konijntango*.

“Als je kind bent, weet je niet wat oud zijn is. Maar als je oud bent, weet je wel dat je een kind bent geweest”

analoog blijven werken. 'Als je zo'n collage digitaal maakt, hebt je geen origineel,' vindt Ingrid. 'Bovendien is dat tactiele werken belangrijk. Daar beleven we enorm veel plezier aan. Een taart moet mooi en smeugig zijn. Daar moet je met je vinger overheen kunnen strijken om de structuur te voelen.'

Regenboogtasje

Ook aan de details beleven ze veel plezier. 'De gestippelde kalebas waar Rinus zijn taartbeslag in maakt, komt bij Kusama vandaan, de Japanse kunstenaar. Het regenboogtasje van Rinus zagen we toevallig ergens en moest er echt in. Dat wordt natuurlijk wel een statement, zei ik. Dat zal wel meevallen, dacht Dieter. Maar ik zei: wedden dat iedereen daarover begint? En inderdaad: Bas Maliepaard pikte het tasje er direct uit in *Trouw*, dus Dieter verloor de weddenschap.' Het tasje kreeg nog een staartje, vertelt ze. 'Verschillende Arabische landen waren geïnteresseerd in Rinus, maar dan moesten we het tasje veranderen. Dat hebben we geweigerd. Wat denken ze wel? Dat is censuur!' ●

Tijdens De Nationale Voorleesdagen van 22 januari t/m 1 februari 2025 is *Rinus* in een mini-editie te koop voor € 5,75. Het kartonboekje *Rinus bakt een taart* krijg je tijdens de campagneperiode bij aankoop van twee Naïf-producten bij drogisterijketen Etos cadeau.

Johannes Vermeerprijs 2024

**MARIT
TÖRNQVIST**

Marit Törnqvist ontving de Johannes Vermeerprijs 2024, de staatsprijs voor de kunsten. De jury koos haar vanwege 'haar uitzonderlijke artistieke vermogen om universele emoties in taal en tekeningen te verbeelden, en dicht bij de beleavingswereld van de lezer te brengen'.

Foto: Marianne Witvliet

Astrid Lindgren-verhalenhuis

Marit Törnqvist werd in 1964 geboren in Uppsala in Zweden en verhuisde op haar vijfde terug naar Nederland. Na haar studie aan de Gerrit Rietveld Academie begon ze boeken van Astrid Lindgren te illustreren. Omdat ze als kind alle zomers doorbracht in Småland en haar moeder Rita Verschuur het werk van Lindgren vertaalde, was ze er zeer bekend mee. Het vertrouwen van Astrid Lindgren in haar was zo groot, dat ze de opdracht kreeg om Junibacken, het Astrid Lindgren-verhalenhuis in te richten. Ook in Nederland illustreerde Törnqvist boeken van anderen en oogstte ze veel lof voor haar eigen poëtische prentenboeken, zoals **Klein verhaal over liefde** (1995).

Straatkinderen en vluchtelingen

Sinds vijftien jaar houdt Törnqvist zich bezig met idealistische projecten rond kinderliteratuur. Zo deed ze projecten met straatkinderen in Teheran en

Isfahan, en slachtoffers in het aardbevingsgebied bij Kermanshah. Ook begeleidt ze Iraanse tekenaars bij het maken van prentenboeken in het kader van het leesbevorderingsproject 'Read with Me' in Iran. In 2023 deelde ze de bloemlezing **Een boek voor jou** uit aan tienduizend kinderen die als vluchteling in Nederland waren aangekomen.

Feestelijke uitreiking

Het is voor het eerst dat een jeugd-boekenmaker bekroond is met de staatsprijs voor de kunsten. De jury, onder voorzitterschap van Marise Voskens, schrijft: 'De toewijding waarmee Törnqvist in haar oeuvre een veilige ruimte creëert voor uiteenlopende grote thema's, en ieders perspectief met pen en penseel verwelkomt en omarmt, is van grote verdiepende waarde voor jong en oud.' Törnqvist ontving de prijs op 4 november tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Nieuwe Kerk in Den Haag.

**Vertel
eens,
Kikker**

Kikker heeft een eigen podcast: **Vertel eens, Kikker**. Die bestaat uit zes afleveringen, waarin steeds een emotie centraal staat. De afleveringen duren ongeveer tien minuten. Daarin leest Dieuwertje Blok een prentenboek voor, praten de dieren met elkaar over wat ze hebben meegemaakt, en is er een liedje om naar te luisteren of mee te zingen. In de shownotes van **Vertel eens, Kikker** vinden ouders suggesties om met hun kind verder te praten. Zo kun je samen ontdekken wat blijheid, verdriet, moed en teleurstelling kunnen betekenen.

Vertel eens, Kikker is te vinden in alle grote podcastapps

BOEKSTART JUBILEUM

BoekStart, het leesprogramma voor de allerjongsten, bestaat vijftien jaar. Dat wordt feestelijk gevierd met onder meer het **BoekStart jubileummagazine**. In deze speciale uitgave staan boekentips, knutselideeën, tips van experts en interviews met ouders van jonge kinderen. Zij vertellen over hun favoriete voorleesboeken en voorlees-

rituelen. Het jubileummagazine is een eenmalige editie in druk van **BoekStart voor jou!**, het online magazine dat elk kwartaal verschijnt. Het jubileummagazine wordt via de Bibliotheek, het consultatiebureau en de jeugdgezondheidszorg verspreid onder ouders en opvoeders.

boekstart.nl

In oktober konden ouders, grootouders en pedagogisch medewerkers stemmen op hun favoriete babyboekje. Voorafgaand koos een jury vijf nominaties uit de meer dan tachtig babyboekjes die zijn verschenen in de afgelopen twee jaar. Op 13 november maakte actrice en juryvoorzitter Toprak Yalçiner bekend welke titel de meeste publieksstemmen kreeg. Het winnende boekje is **Ik maak muziek** van Lizzy Doyle. Verder waren genomineerd: het kartonboekje **Regenboogrif** van Kathryn Jewitt en Tracey

English, waarmee kinderen kleuren kunnen verkennen; het kartonnen dierenzoekboek met flapjes **High Five! In the jungle** van Jess Hitchman en Carole Aufranc; **Knuffel-BEESTJE** – baby's eerste stoffen boekje van Ingela P Arrhenius, een contrastboekje voor de allerkleinsten; het knisperboekje **Slaap zacht** van Inge Rylant. Het Babyboekje van het Jaar is onderdeel van het programma BoekStart en is bedoeld om het voorlezen aan baby's te stimuleren. Kinderen die al op jonge leeftijd in aanraking komen met boeken ontwikkelen een voorsprong, waar ze hun hele leven voordeel van blijven houden.

babyboekjevanhetjaar.nl

Francis Poulenc schreef in 1946 het muziekstuk 'l'Histoire de Babar' voor verteller en piano bij de boeken over het kleine olifantje Babar van Jean de Brunhoff. Dit theaterseizoen brengt het SeaSession Ensemble zijn muziek tot leven in **Babar en het ontstaan van de wereld (6+)**, een nieuw scheppingsverhaal. Prentenboekmaker Mylo Freeman schreef voor deze voorstelling de tekst en zocht inspiratie in Afrikaanse legenden en mythen. Het verhaal van Babar wordt voorafgegaan door de balletmuziek 'La Création du monde' van Darius Milhaud, waarin het ontstaan van de wereld wordt geschetst. **Babar en het ontstaan van de wereld** wordt verteld door Jennifer Muntslag, Sjeng Schupp tekent live animaties. De muziekvoorstelling is te zien tot en met 4 mei 2025 in verschillende theaters. seasession.nl

WINNAARS van de LEESPLUIM

SEPTEMBER

Vaders die op hun telefoon zitten, missen veel. In **Een tijger in de trein** van Mariesa Dulak reist een jongen met zijn vader naar zee. Onderweg wordt de trein steeds voller: er stappen krokodillen en nijlpaarden in, een varken met kleintjes, aangeklede hondjes en een muis. Het wordt chaos en de tijger geeft een luide 'Gggrrrom'. Een grappig prentenboek op rijm met veel geluiden, vertaald door Bette Westera. Met geestige illustraties van Rebecca Cobb (Querido, 4+).

OKTOBER

Reuzenwallen met humor zijn zeldzaam, maar Chloe Savage bedacht er een voor **Dr. Morley's Noordpoolexpeditie**. In dit fraai geïllustreerde prentenboek reis je mee met een expeditieteam dat op zoek gaat naar een reuzenkwal. Onderweg komen ze bijzondere dieren tegen: narwallen, walvissen en orka's die in het water spelen. Maar geen spoor van de reuzenkwal. Of kijkt Dr. Morley steeds de verkeerde kant op? (vertaling Loes Randazzo, Randazzo, 5+).

NOVEMBER

In **Dit dier hier** speelt Rian Visser een taalspelletje met jonge kinderen. In vierregelige rijmpjes lees je over een dier. Welk dier? Als je goed luistert, kun je dat invullen als laatste rijmwoord van het versje. Ter introductie is op YouTube een animatie te vinden waarin drie raadrijmpjes worden gezongen. Een lief boekje om spelenderwijs woorden te oefenen. Iris Deppe maakte er zachte kleurenillustraties bij die het boekje een sympathieke uitstraling geven (Gottmer, 2+).

THEMATISCH (LEES)ONDERWIJS

Interview
Merel van Vroonhoven

“ Onze leesclub is een echt ritueel geworden

Merel van Vroonhoven werkt op de Eerste Nederlandse Buitenschool in Den Haag. Een jaar geleden omarmde deze school het thematisch onderwijs en parkeerde de begrijpendlezenmethode. Ze vertelt gepassioneerd over wat het haar leerlingen brengt én over de boekenclub, die zij met collega's vormt.

**Tekst en
foto**
Annemarie
Terhell

De Eerste Nederlandse Buitenschool voor speciaal onderwijs ligt op een bijzondere locatie: tegen de duinrand. Vanuit het klaslokaal kijk je zo het bos in. Merel van Vroonhoven is leerkracht van groep zes. Samen met een onderwijsondersteuner geeft ze les aan vijftien kinderen, van wie de meeste een stoornis hebben in het autistisch spectrum. 'Onze school heeft het thematisch onderwijs sinds een jaar helemaal geïntegreerd,' vertelt ze. 'De aanleiding was dat het leesbegrip van onze leerlingen achterbleef. Leesbegrip is voor kinderen met autisme – die taal vaak letterlijk en heel precies

interpreteren – soms net even moeilijker. Op zoek naar een andere aanpak heb ik samen met een collega goed naar andere scholen gekeken en een cursus gedaan bij de Alan Turingschool in Amsterdam. Daar ontdekten we het thematisch onderwijs en dachten: dat is geknipt voor ons! Wij hebben hier kinderen met een enorme honger naar kennis.'

Democratie en dictatuur

Ze loopt naar een tafeltje en haalt een themaschrift uit een laatje, waar werkbladen in zitten met gedichten, verhalen en opdrachten. 'Kijk, zo bouwen we een thema nu in zes weken op. Het thema "Democratie en rechtstaat" zijn we begonnen met een sprookje van Annie M.G. Schmidt: "De maarschalk die zijn oor te luisteren legde". Die maarschalk schroeft zijn oor af om het volk te kunnen afluisteren – dat gaat dus over een dictatuur. Het is een mooi startpunt om te praten over wat het begrip "democratie" inhoudt. Daarna bouwen we zo'n thema verder op volgens de aanpak "Focus op begrip", waarbij je geen aparte

begrijpendlezenmethode gebruikt, maar werkt met thema's uit de wereldoriëntatie en heel veel rijke boeken en teksten.'

Microles

'Focus op begrip' is ontwikkeld door Anneke Smits en Erna van Koeven van Hogeschool Windesheim in Zwolle. Het gaat ervanuit dat je het leesbegrip van leerlingen bevordert door het verrijken van de taal- en kennisbasis. 'Wij lezen hier op school elke dag minimaal een halfuur voor uit een boek dat bij het thema past,' vertelt Van Vroonhoven. 'Daarnaast geven we twee keer per week een kennisles en verzorgen we minimaal twee leeslessen met rijke teksten. Iedere dag lezen de leerlingen tenminste twintig minuten in een zelfgekozen boek, waar we dan weer over praten. Ik start elke dag met een microles van een kwartier over een gedicht of een kunstwerk. Zo hebben we altijd een "Gedicht van de week" dat drie keer terugkomt. Laatst was dat "Europapa" van Joost Klein. De eerste dag luisteren we naar het lied en bespreken we waar de tekst over gaat.

“Je leest vanuit motivatie, omdat je iets te weten wilt komen

Op dag twee analyseren we de structuur: zit er rijm in, hoe is de tekst opgebouwd, wat is de vorm. Op dag drie komen we toe aan reflectie. Hoe kijk jij zelf aan tegen Europa, vind je het belangrijk? Daarmee vertalen we het gedicht naar de eigen leefwereld.’

Museum en rechtszaak

Die microlessen werken als een tierelier, zegt ze. ‘Net als het thematisch werken met “Focus op begrip”. De leesresultaten zijn enorm verbeterd. Ook het dagelijks stillezen draagt daar natuurlijk aan bij. We lezen meestal verhalende boeken, maar twee keer per week mogen ze een informatief boek pakken. Kinderen met autisme hebben vaak veel interesse in non-fictie en het is heel goed voor de ontwikkeling van hun woordenschat.’ Ze loopt naar de themamuur achter in de klas waarop de opgebouwde kennis rondom ‘democratie’ nog eens wordt samengevat. ‘We kleden de thema’s zo rijk mogelijk aan. Naast veel lezen, besteden we veel tijd aan erover praten en schrijven. In de laatste twee weken van het blok ligt de focus op

toepassing, bijvoorbeeld in de vorm van kunst- en technieklessen of een gastles. Zo hebben we de afgelopen periode een rechter, een politicus en een journalist in de klas gehad. We hebben zelf een nieuwsbericht geschreven en een rechtszaak behandeld, en een bezoek gebracht aan de gemeenteraad.’

Draak van papier

De afsluiting van ‘Democratie en rechtstaat’ was heel bijzonder, vervolgt ze. ‘De kinderen hebben zelf een lesdag georganiseerd, een omkeerdag, net als in *Groep acht aan de macht* van Jacques Vriens. Voorafgaand aan de “omkeerdag” hebben ze politieke partijen gevormd, een stemlokaal ingericht, programma’s opgesteld en zelf verkiezingen georganiseerd. De winnende partijen vormden een kabinet; zij mochten het programma van de dag vaststellen. Stillezen, rekenen, een taalles en wereldoriëntatie waren verplicht, de rest was vrij. Zo kregen we een vlaggenles, een Roblox-les, een patatbakles en hebben we een draak gemaakt van papier. Als afsluiting was er een film met popcorn. Samenwerken is voor mijn leerlingen niet heel eenvoudig, dus ook dat aspect is leerzaam.’

Ontwikkelteam en workshops

De school is erg positief over het thematisch onderwijs. ‘Schoolbreed loopt het nu ruim een jaar, maar niemand wil meer terug naar de oude situatie. Voor zowel de leerkrachten als de leerlingen levert het veel op. De leesresultaten zijn omhooggeschoten, bovendien is het veel leuker lesgeven. Het is helemaal niet zo ingewikkeld, maar doet natuurlijk wel echt een beroep op je vakmanschap en het vraagt de nodige voorbereidingstijd. Voor we begonnen, hebben we drie studiedagen ingezet om “Focus op begrip” goed onder de knie te krijgen en ervaringen uit te wisselen. Natuurlijk

is de een verder dan de ander met het integreren, maar iedereen is enthousiast. Als je hier ‘s ochtends langsluip, zitten alle klassen te lezen.’

Leesclub

Cruciaal bij ‘Focus op begrip’ is de inzet van rijke teksten en boeken. Daarvoor is het belangrijk dat alle leerkrachten veel kennis hebben, maar bovenal zelf ook (jeugd)literatuur lezen. ‘Op een gegeven moment heb ik binnen het team voorgesteld: zullen we een leesclub beginnen? Daar was veel meer enthousiasme voor dan ik had verwacht. We houden nu regelmatig bijeenkomsten en bespreken dan een boek met elkaar tijdens een ontbijtje. Daarbij werken we volgens de aanpak van Gertrud Cornelissen. Haar opbouw vind ik interessant: je gaat op zoek naar de lagen in het boek en moet daarvoor het boek ook echt zelf goed gelezen hebben. Als eerste boek kozen we *Mot en de metaalvisser* van Sanne Rooseboom. Daarna volgde *Julia en de haai* van Kiran Millwood Hargrave.’

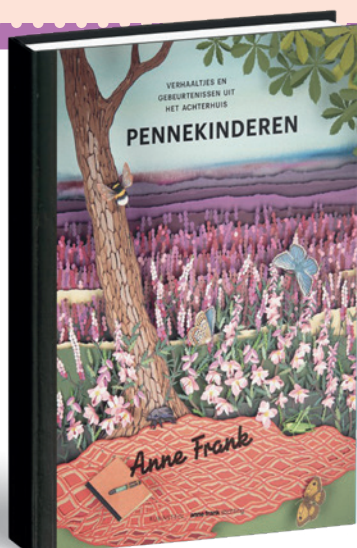
Literaire gesprekken

‘De leesclub is nu al een echt ritueel geworden. We praten over de tekst, bedenken met elkaar welke lessen je bij het boek zou kunnen verzinnen. Het eerste jaar zijn we vooral gaan lezen uit enthousiasme, dit schooljaar verdiepen we ons ook in het voeren van literaire gesprekken in de klas. Het mooie van onze nieuwe aanpak is: taal is geen lijstje meer van willekeurige woorden zonder context. Je leest vanuit motivatie, omdat je iets te weten wilt komen. Dat is voor iedereen zinnig. Ik heb kinderen die naar het praktijkonderwijs gaan en kinderen die uitstromen naar het gymnasium, allemaal door elkaar. We geven geen aangepast aanbod, dat is op deze manier niet nodig. Iedereen met zijn eigen talenten en interesses wordt met thematisch onderwijs gestimuleerd.’ ●

Merel van Vroonhoven (1968) studeerde geofysica aan de Technische Universiteit Delft, volgde de Franse businessschool Insead, was lid van de hoofddirectie van Nationale Nederlanden

en vervolgens van de Raad van Bestuur van de Nederlandse Spoorwegen. In 2012 werd zij Topvrouw van het jaar. In april 2019 kondigde ze haar vertrek aan als bestuursvoorzitter van de toezichthouder Autoriteit

Financiële Markten om leraar te worden in het speciaal onderwijs. Naast het leraarschap schrijft ze wekelijks een column voor de *Volkskrant*. Sinds 2020 is ze voorzitter van de Raad van Toezicht van Stichting Lezen.

**Pennekinderen
Verhaaltjes en
gebeurtenissen
uit het**

Achterhuis

Anne Frank
Rubinstein |
Anne Frank
Stichting,
€ 39,95 (12+)

ANNE FRANK

Anne Frank schreef graag korte verhalen, die variëren van gebeurtenissen in het Achterhuis tot sprookjes over feeën en kabouters en herinneringen aan haar schooltijd. 'M'n pennekinderen', noemde ze die. Anne vond het jammer dat ze niet kon tekenen, schreef ze in haar dagboek. Daarom hebben in **Pennekinderen** 46 illustratoren uit de hele wereld haar verhalen van tekeningen voorzien in een dik boek. Achter elk verhaal schrijft de betreffende tekenaar hoe hij of zij kennismaakte met het werk van Anne Frank en welke ideeën inspireerden. Martijn van der Linden maakte een prachtige illustratie bij 'De Poel des Verderfs', waarin Anne zich keerde tegen al te veel preutsheid. Gitte Spee tekende een angstige Anne die onder een rode deken ligt terwijl de hemel zich boven haar opent. De Australisch-Amerikaanse Sophie Blackall maakte een treffend portret van Anne en schrijft over haar 'plaatjesmuur'. Greetje Aalders knipte een vredige, hoopvolle wereld van papier voor het omslag. De illustraties zijn tot en met 25 januari te zien in de tijdelijke tentoonstelling van het Anne Frank Huis.

Lezen in het po

De website **Lezeninhetpo.nl** is vernieuwd. De herziene versie opent met actuele ontwikkelingen en nieuwsberichten. Tools zoals de leesscan, waarmee scholen hun leesklimaat kunnen meten, zijn nu makkelijker te vinden. Ook informatie over scholingen voor leerkrachten en bibliotheekmedewerkers, en lessuggesties bij kinderboeken zijn in een paar kliks te raadplegen. Verder beschrijft de website onder andere hoe rijke teksten kunnen worden ingezet in de klas en waar deze teksten te vinden zijn. De vernieuwde website is daarmee een goed startpunt om te werken aan expertise van het schoolteam op het gebied van effectief leesonderwijs. Met een betere leesvaardigheid en leesmotivatie van leerlingen gaan de resultaten omhoog, zo blijkt. Deze uitgangspunten zijn vertaald in acht bouwstenen: samenwerking binnen en buiten school, geletterdheid in de kleutergroep, vloeiend lezen, rijke thema's, boeken en teksten, werken aan tekstbegrip en kennis, kinderboeken leren kennen, leesontwikkeling monitoren en evalueren, en werken aan leesmotivatie. Lezeninhetpo.nl is ontwikkeld door Stichting Lezen en SLO, met steun van de Taalunie, in opdracht van het ministerie van OCW.

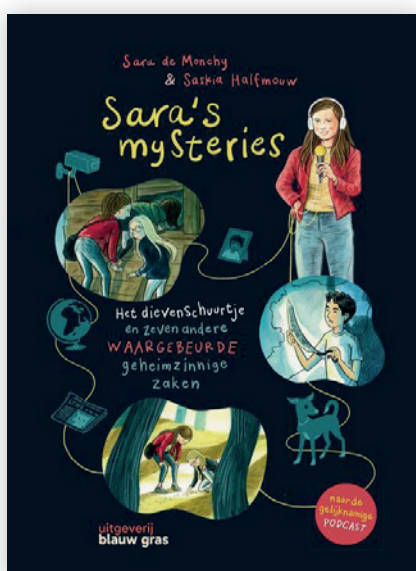
lezeninhetpo.nl

PODCAST PLUS BOEK

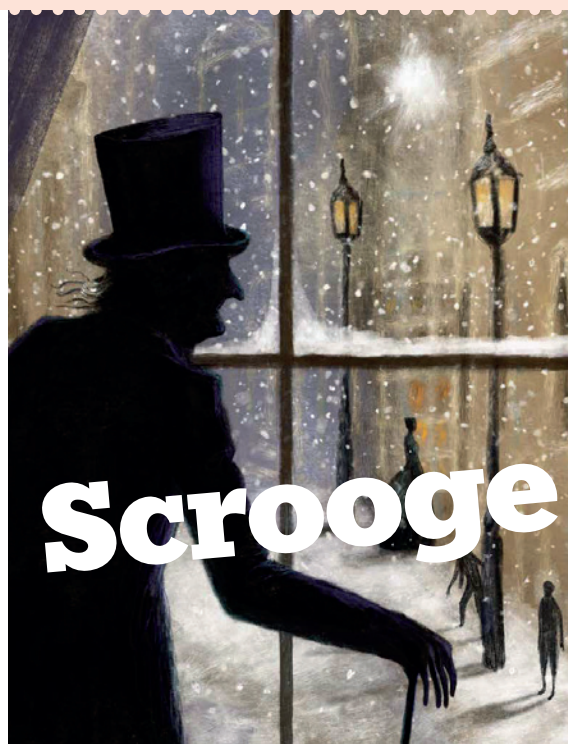
**Sara's
mysteries**

Sara de Monchy
& Saskia
Halfmouw (ill.).
Blauw Gras,
€ 16,99 (8+)

Bij de nieuwe uitgeverij Blauw Gras verscheen **Sara's mysteries**, waarvoor podcastmaker Sara de Monchy acht afleveringen van haar populaire, gelijknamige podcast bewerkte tot een verhaal. In elk hoofdstuk gaat ze samen met een kind op zoek naar het antwoord op een vraag. Samen met Dieuwertje speelt ze naar Molly, het zusje van haar hond, die ze uit het oog is verloren. Met Jules pluist ze uit de lynx die bij haar in de buurt is gezien wel echt bestaat. Indrukwekkend is de aflevering

'Mijn Surinaamse voorouders', waarin Kymani zich afvraagt of zijn voorouders als tot slaaf gemaakten op een plantage hebben gewerkt. Het zijn ontwapenende mysteries die klein beginnen, maar na enig speurwerk onverwachte deuren openen. Saskia Halfmouw maakte er aansprekende tekeningen bij. Elk hoofdstuk opent met het portret van een kind, waarna je de zoektocht stap voor stap kunt volgen. Leuk om eerst het boek te lezen en daarna de podcast te beluisteren.

Scrooge

Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren stak de klassieker **A Christmas Carol** van Charles Dickens in een nieuw jasje. Voor **Het kerstavontuur van Ebenezer Scrooge** bewerkte Diederik van Vleuten het origineel tot een sfeervol, toegankelijk verhaal. Tijdens de kerstnacht krijgt de onverbeterlijke mopperkomt Scrooge bezoek van de geest van Marley, zijn voormalige compagnon. Die vertelt hem dat er drie geesten in aantocht zijn, die hem het verleden, het heden, en de toekomst laten zien. Zo ontdekt Scrooge dat er ook andere zaken in het leven zijn dan geld.

Ieder hoofdstuk is geïllustreerd door een andere tekenaar: Jeska Verstegen opent het boek met een duister silhouet van Scrooge die vanachter een raam naar de besneeuwde buitenwereld kijkt. Sylvia Weve maakte een spannende tekening van de geest van Marley, behangen met kettingen en geldkisten. Dieter Schubert illustreerde de geest van heden Kerstmis met een kroon van kersttakken en blote voeten, te midden van kerstpudding en kal-koen. Net als de eerdere uitgaven **De baron van Münchhausen** (2010), **Odysseus** (2015), **Aladdin** (2019) en **De schelmenstreken van Reinaert de Vos** (2018) biedt dit boek een staalkaart van de Nederlandse illustratiekunst.

Het kerstavontuur van Ebenezer Scrooge

Charles Dickens, vertaling en bewerking Diederik van Vleuten met tekeningen van 18 illustratoren Hoogland & Van Klaveren, € 19,95 (9+)

Het LEES TEAM

Elk jaar stelt de CPNB een Kinderboeken Leesteam samen van kinderen die graag lezen. Zij vormen een promotieteam voor jeugdboekencampagnes zoals de Kinderjury. Wat zijn hun lievelingsboeken?

Roef (8 jaar): '**De GVR** van Roald Dahl. De Grote Vriendelijke Reus praat heel raar en zegt grappige dingen. Zo zegt hij elke keer dat Sofie vliegjes in haar hoofd heeft met zaagsel. Als ze gaat slapen blaast hij dromen in haar hoofd. Het is fantasieerijk, grappig en gaat over vriendschap. **De kleine kapitein van Paul Biegel** vind ik ook heel mooi. Hij is nog niet volwassenen, maar hij doet gewoon wat hij zelf wil. Maar het allerliefst lees ik **Harry Potter**, daar kan ik helemaal in opgaan.'

Jutta (9 jaar): '**Salto** van Arndís Thórarinsdóttir. Dat gaat over Álfur die een bijzonder broertje heeft. Zijn ouders krijgen te horen dat hij autisme heeft, maar Álfur gelooft dat niet. Daarom probeert hij te bewijzen dat het niet zo is. En **Gozert** van Pieter Koolwijk. Dat gaat over Ties die een vriend in zijn hoofd heeft die hij kan zien en horen. Ze gaan op missie naar de autosloperij en gaan dan helemaal op in hun fantasie. Zijn moeder vindt dat niet goed en daarom wordt hij naar Huize Hoopvol gestuurd.'

Amoghna (10 jaar): '**Lampje** van Annet Schaap is een mooi boek met veel avontuur. Lampje luistert niet naar haar vader en vergeet lucifers te kopen en dan komt er een storm. Er gaat een schip kapot en dan moet ze ergens zo- maar werken. Als ik dat lees, is het net alsof ik erbij ben. Dan zit ik helemaal in die wereld! **Het raadsel van de zee** van Jonne Kramer vind ik heel spannend. Ravian wil zijn vader zoeken en gaat aan boord van een vervloekt schip, maar hij kan er niet meer vanaf.'

SCHRIJVERS BIOGRAFIE

Thea Beckman

“
**Laat
ik nou
één
ding
doen
en
dan
góéd**

Geef me de ruimte!
Het eigenzinnige leven
van Thea Beckman

Vivian de Gier
Balans, € 29,99

Schrijvers van jeugdliteratuur worden zelden geëerd met een biografie. Als er iemand een verdient is het **Thea Beckman**, tot op de dag van vandaag een geliefd schrijver. *Geef me de Ruimte!* van Vivian de Gier is zonder twijfel een geslaagd portret van leven en – vooral – werk.

Tekst
Maarten
Dessing

Het is maar goed dat Thea Beckman zo'n alledaags leven had. Ze groeide vanaf 1923 op in Rotterdam, maakte daar de Tweede Wereldoorlog mee, verhuisde met haar man naar Utrecht en had in Bunnik een gezinsleven met drie kinderen en later een handvol kleinkinderen. Dat was alles. Ze had geen stormachtige affaires. Ze vocht geen opzienbarende vetes uit. Ze was, afgezien van het bombardement op haar stad, niet betrokken bij de wereldgeschiedenis.

De schrijver hield bovendien haar binnenwereld verborgen. Ze had nooit geleerd over gevoelens te praten en wilde niemand lastigvallen met haar zorgen. Zelfs toen haar borst vanwege kanker moest worden geamputeerd, hoorde haar dochter het pas toen ze al was geopereerd. Ze schreef weliswaar een kwarteeuw een autobiografische column over het moederschap, maar bewaakte ook daarin heel scherp de grenzen van wat ze wilde prijsgeven.

Dat heeft Beckmans biograaf gedwongen om zich te concentreren op het enige wat een schrijversbiografie rechtvaardigt: de boeken. Niet dat journalist Vivian de Gier het persoonlijke aspect heeft genegeerd. Via interviews en de schaarse persoonlijke documenten schetst ze een helder beeld van een even nukkige als warme vrouw, die van jongs af aan gedreven was om het – juist als vrouw in een door mannen gedomineerde wereld – te maken als schrijver.

Maar de nadruk ligt op vragen als: hoe kwam Beckman ertoe om historische jeugdboeken als *Stad in de storm*, *Hasse Simonsdochter* en *Het wonder van Frieswijck*, het Kinderboekenweekgeschenk van 1991, te schrijven? Waarom waren ze zo populair? Hoe kwam het dat ze aanvankelijk waardering kreeg, met een Gouden Griffel voor *Kruistocht in Spijkerbroek*, maar later werd verguist door de critici?

De cruciale gebeurtenis uit Beckmans leven bleek haar ziekte begin jaren zeventig – de eerste keer dat ze kanker kreeg. Zoals meer mensen in een vergelijkbare situatie beseft ze hoe kort het leven is en besloot ze te doen wat ze écht wilde. In haar geval was dat: niet meer van alles en nog wat schrijven, zoals ze jaren had gedaan, maar alleen nog het genre beoefenen waar ze het meeste plezier aan beleefde. 'Laat ik nou één ding doen en dan góéd.' Dat ze juist met zoveel genoeg aan kinderboeken werkte, was geen toeval,

maakt De Gier inzichtelijk. Meer dan in literatuur voor volwassen kon ze daar haar Rotterdamse 'niet lullen, maar poetsen'-mentaliteit in kwijt. In die boeken kon ze personages opvoeren die, ondanks alle problemen van een harde wereld, niet gebukt gaan onder het leed, maar die optimistisch en onverschrokken het avontuur aangaan. Ook zaten de omstandigheden mee. Beckmans kinderen waren oud genoeg, ze kon meer tijd voor zichzelf reserveren. Om te schrijven natuurlijk, maar ook om de opleiding te volgen waar ze altijd van had gedroomd. Eerst maakte ze de middelbare school af, daarna ging ze naar de universiteit. Daar leerde ze vaardigheden die ze bij uitstek kon gebruiken voor haar historische jeugdromans: research doen.

Tegelijk zaten haar eerste boeken precies op de tijdgeest. Van jeugdliteratuur werd minder verwacht dat ze lezers boven alles de juiste moraal voorhiel. Het mochten ook spannende boeken zijn waarin kinderen zich konden verliezen. En dan waren haar hoofdpersonen ook nog eens vaak sterke meisjes die hun eigen weg durfden te gaan. In de naweeën van de tweede feministische golf waren dat nou juist de boeken die ontbraken.

Kruistocht in spijkerbroek beleefde zo vanaf verschijnen in 1973 een triomftocht – al is het in dit boek nog een jongen die via de tijdmachine in de dertiende eeuw belandt. Goede recensies alom. Prijzen, zoals de tweejaarlijkse Prijs voor beste Europese jeugdboek. Vertalingen in twintig landen, inclusief Rusland, Brazilië en Japan. En het belangrijkste: steeds weer nieuwe enthousiaste lezers, die ook van haar volgende boeken nooit genoeg kregen.

Twintig jaar na Beckmans dood zijn de meeste titels uit haar oeuvre nog altijd in druk. Van de leverbare boeken worden jaarlijks bij elkaar zo'n tienduizend exemplaren verkocht en een onbekend veelvoud daarvan uitgeleend. Zulke populariteit valt maar een heel select groepje overleden schrijvers ten deel. En dat terwijl ze het grootste deel van haar carrière ontzettend veel kritiek kreeg te verduren.

Al vanaf *Kruistocht in spijkerbroek* werd gewezen op de tekortkomingen van

haar boeken: clichématig taalgebruik, onuitgewerkte psychologische verhoudingen, onvoldoende subtiele levenslessen. Toen de kritiek jeugdboeken langs een literaire meetlat ging leggen, werden dat onoverkomelijke bezwaren. Daarbij sloeg Beckman soms de plank mis. In *Het wonder van Frieswijk* bekritiseerde ze racisme, maar wél in te stereotype taal.

“In kinderboeken kon ze haar ‘niet lullen maar poetsen’-mentaliteit kwijt

Hoe kan het dan dat haar boeken lezers blijven vinden? Ook dat maakt De Gier verklaarbaar. Niet alleen bestaan clichés niet voor kinderen, die per definitie weinig hebben gelezen, ook blijven haar boeken urgent. Op een persoonlijk niveau: ook nu trekken kinderen zich op aan haar eigengereide hoofdpersonen. En op een maatschappelijk niveau. Zo is de aandacht voor het klimaat in haar toekomstcyclus over Thule alleen maar urgenter geworden.

En wellicht krijgt Beckman de komende jaren zelfs het tij mee. In een tijd van grote zorg om de gebrekkige leesvaardigheid waarmee kinderen school verlaten, is er alle aanleiding om boeken onder de aandacht te brengen die – blijkens duizenden getuigenissen van bekende en onbekende fans – zoveel leesplezier bieden. Boeken waarin herkenbare hoofdpersonen zulke spannende avonturen beleven dat je er uren in verdwijnt. Boeken zoals die van haar dus. ●

De favoriete Beckman van...

Simone van der Vlugt
‘Met de boeken van Thea Beckman ben ik opgegroeid, ze zijn de reden dat ik historische romans ben gaan schrijven. Het is daarom moeilijk één favoriet boek aan te wijzen. Door *Kruistocht in spijkerbroek* raakte ik op mijn veertiende geïnteresseerd in geschiedenis. Omdat het daarmee allemaal begon, heb ik voor dat boek een speciaal plekje in mijn hart, maar een paar jaar later heb ik ook ontzettend genoten van de trilogie over de Honderdjarige oorlog.’

Jean-Claude van Rijckeghem
“En dan, in die zomerse maannacht, begin augustus 1346, loopt Marije Wartelsdochter weg van huis,” schrijft Thea Beckman in *Geef me de ruimte*. De eerste historische roman die ik als tiener las, was zo anders dan wat ik op school leerde. Ik had de indruk dat ik nu pas ontdekte wat geschiedenis eigenlijk was. Ik was even oud als Marije en haar troubadour Berton en volgde hen op hun tocht door het Frankrijk van de late middeleeuwen, verscheurd door oorlog en honger. De roman was heftig, somber maar ook hoopvol. Marije ben ik nooit vergeten.’

Marte Jongbloed
‘Als leeslustig kind heb ik van al haar boeken genoten. In mijn eigen spijkerbroek (of pyjama) liet Beckman mij reizen door de tijd, en herkende ik mezelf in kinderen uit een ver verleden (hoewel haar personages wél dapper zijn). Nu ik de biografie lees, voel ik me ook steeds meer met haar verwant (zo delen we de liefde voor Shakespeare). Hoe kan ik nou maar één favoriet boek noemen? Vooruit, *Stad in de storm*. Vanwege die prachtige scène in het begin bij de heksenwaag in Oudewater.’

Vivian de Gier
‘*Hasse Simonsdochter* was het favoriete boek van Thea Beckman zelf. Ik snap dat wel. Hasse is een mooi, subtiel personage. Zonder dat wordt uitgelegd waarom ze zulke felle kanten heeft, voel je haar pijn. Het is ook een spannend én romantisch verhaal, waarin ze een relatie krijgt met Jan van Schaffelaar. Hij accepteert haar helemaal zoals ze is. Verlangen we daar niet allemaal naar? En extra bijzonder voor mij: het speelt zich deels af waar ik ben opgegroeid. In de velden van Achterveld waande ik me Hasse.’

Een hoofdrol voor Maria

Maria's kerstverhaal

Mathilde Stein
& Sophie
Pluim (ill.)
Lemniscaat,
€ 15,99 (12+)

Mathilde Stein vertelt over de totstandkoming van *Maria's kerstverhaal* met illustraties van Sophie Pluim: 'Sophie en ik volgen het originele kerstverhaal, maar wél vanuit Maria's perspectief: ze is een meisje van een jaar of veertien dat, zonder dat ze daar zelf voor kiest, is uitverkoren om Gods zoon te dragen. Dat vind ik best een heftig gegeven.'

'Nog steeds worden meisjes en vrouwen in tal van landen uitgestoten of gestenigd als ze ongehuwd zwanger worden. Dus hoe moeilijk moet dat wel niet voor Maria zijn geweest om te vertellen dat ze zwanger was, maar niet van Jozef? Ik heb Maria een stem gegeven, en hoop dat mijn lezers voelen wat het voor een meisje of vrouw betekent als ze niet haar eigen keuze kan maken. Niet toevallig luidt de opdracht voorin het boek "Voor alle Maria's in de wereld": je kunt het verhaal lezen als een ode aan het moederschap, of als

een ode aan iedereen die zich herkent in de liefde en kracht van Maria, maar óók als een ode aan alle vrouwen en meisjes die niet hun eigen keuzes kunnen maken.

Sophie en ik hebben twee jaar lang intensief samengewerkt om het klassieke kerstverhaal in ere te kunnen houden, en er toch een ander, actueel verhaal van te maken. Doordat Maria de hoofdrol heeft, krijgt het verhaal een actuele lading. Evengoed verbeeldt Sophie de mensen, het landschap en de dingen zoals ze er in die tijd uitzagen. Alhoewel haar lijnvoering eigentijds is, en haar keuze voor sprekende mediterrane kleuren gedurfd.

Met jongere kinderen kun je dit boek prima als klassiek kerstverhaal lezen, terwijl het voor twaalf-, dertienjarigen meer dan alleen het kerstverhaal is. Maar ongeacht de doelgroep is het sowieso een verhaal dat om samenlezen vraagt. En daar is kerst het uitgelezen moment voor.'

Portret: Christophe Lejart

NIEUWE YA!

Ze mag dan meerderjarig zijn, toch maakt Milan (15) uit **Waar ben je** (Lemniscaat, 15+, verschijning januari) van Anna van Praag zich zorgen om zijn verdwenen zus Juno. Samen met zijn vriendin zoekt hij aan de hand van voorwerpen uit Juno's kamer naar een spoor. Dat voert hem terug naar een verleden dat hij liever vergeet. Een boek over familiegeheimen dat leest als een escaperoom, waarin de lezer samen met Milan verstrikt raakt. Na **De Godden broers** en **Dat soort vrienden** is er nu **Er gebeurde bijna niets** (Luitingh-Sijthoff, 15+) het zelfstandig te lezen slot van Meg Rosoffs zomerdieluit. In deze coming-of-ageroman over klimaat en activisme neemt Rosoff je mee naar een bloedhete zomer in Parijs, waar de 17-jarige Callum na een mislukte zomeruitwisseling op het Franse plateland onverwacht de spannendste 48 uur van zijn leven beleeft.

Nationale Mediatheek Trofee

De mediatheek staat onder druk. Omdat het belang van kwalitatief goede mediatheken, mediathecarissen en een actuele boekencollectie niet kan worden onderschat, heeft Stichting Lezen de Nationale Mediatheek Trofee nieuw leven ingeblazen. Doordat het vanaf nu een publieksprijs is waarbij leraren en mediathecarissen uit het hele land kunnen bepalen wie de winnaar wordt, hoopt Stichting Lezen de beroepsgroep te stimuleren actief na te denken over een zo effectief mogelijke leesomgeving voor leerlingen in het voortgezet onderwijs. Tot half februari 2025 kunnen scholen zich opgeven. Een vakjury selecteert vervolgens de drie beste kandidaten. Op Springlezend.nl kan het publiek met hen kennismaken en stemmen. De winnaar wordt bekendgemaakt in de uitzending van Springlezend Live (april 2025).

FILTER VERTAAL- PRIJS

**Naar Maria Postema
voor *Julia en de haai***

Op 1 oktober is tijdens het International Literature Festival Utrecht (ILFU) voor de tweede keer de Filter Vertaalprijz voor kinder- en jeugdboeken uitgereikt. De prijs ter waarde van duizend euro ging dit jaar naar Maria Postema voor haar vertaling van ***Julia en de haai*** (Ploegsma, 11+), van de Britse Kiran Millwood Hargrave & Tom de Freston (ill.). Het prijswinnende boek vertelt het verhaal van Julia's veelbewogen zomer op het Schotse eiland Unst, waar haar vader het vuurtorenlicht moet programmeren en haar moeder – een zeebioloog – op zoek gaat naar de Groenlandse haai, gedreven door een stil verdriet. Over de vertaling schreef de jury: 'In de schitterende beeldspraak die de jonge hoofdpersoon hanteert, verenigt ze het gepassioneerde observerende vermogen van haar moeder met de geordende rust van haar vader. Postema vindt in de vertaling precies die balans. Haar verfijnde keuzes roepen precies de heldere beelden op die de lezer zo diep raken. ***Julia en de haai*** leest alsof het in het Nederlands geschreven is.' De Filter Vertaalprijz 2024 voor volwassenenliteratuur ging naar Rokus Hofstede voor ***Schoonheid op aarde*** (Van Oorschot) van de Frans sprekende Zwitser Charles-Ferdinand Ramuz (1878-1947).

De Filter Vertaalprijzen zijn een initiatief van de GAU (Groep Algemene Uitgevers) en de CPNB (Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek).

De Leescast

Sinds december 2023 heeft Stichting Lezen een eigen podcast, **De Leescast**. Doel ervan is wetenschappelijke kennis en ontwikkelingen rond lezen, leesbevordering en literatuureducatie nog breder te ontsluiten voor het werkveld, specifiek voor het onderwijs. Minimaal vijf keer per jaar zal een interview met een onderzoeker rondom een recente wetenschappelijke publicatie worden uitgebracht, bij voorkeur aangevuld met een leraar die reageert op de onderzoeksbevindingen.

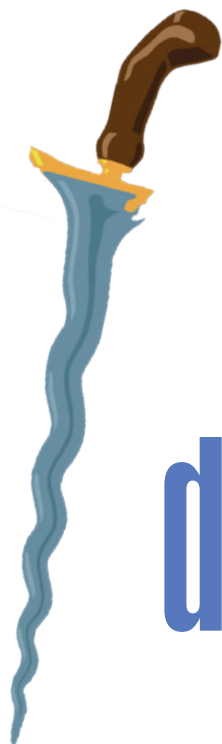
De Leescast telt inmiddels negen afleveringen. De eerste vier geven ruimte aan de keynotes en het plenaire panelgesprek van het Wetenschappelijk Congres **Lezen in beweging** dat Stichting Lezen in 2023 organiseerde. De daaropvolgende afleveringen bestaan uit interviews met Stichting Lezen-medewerker Niels Bakker (over digitaal lezen versus lezen op papier), filosoof Coen Simon (over hoe niet Tikbook maar hét boek ons weer aan het lezen krijgt), Hogeschooldocent Journalistiek en medewerker van Stichting Lezen Mustapha Esadik (over vrij lezen tijdens de coronaschoolsluitingen en suggesties om vrij lezen binnen en buiten de klas te verbeteren), en Stichting Lezen-medewerker Marloes Robijn (over diep lezen). In de recentste **Leescast** van dit jaar vertelt docent Nederlands Mira Beukering over haar promotieonderzoek en de door haar ontwikkelde gespreksmethode 'Begeleid Diep Lezen' die draait om het klassikaal lezen van literatuur. (zie pagina 25).

De Leescast-interviews worden afgenomen door journalist Hasna El Maroudi. Zie lezen.nl/publicaties

KLASSIEKERS HERTAALD

Literatuuronderwijs

Het meest dierbare van een vrouw

Hertalingen van historische literatuur zijn inmiddels gemeengoed in het middelbaar onderwijs. De reeks van uitgeverij Kleine Uil die dit jaar vijf jaar bestaat, heeft het gebruik ervan een nieuwe impuls gegeven.

Natuurlijk zijn hertalingen welkom in de lessen historische letterkunde op het middelbaar onderwijs. Joke Brasser, docent Nederlands aan het Openbaar Lyceum in Zeist en drijvende kracht achter Klassiekersindeklas.nl, hoeft daar niet over te twijfelen. 'Je kunt leerlingen niet vragen om *Sara Burgerhart* te lezen in achttiende-eeuws Nederlands. De leeservaring van het origineel komt veel beter over in een kwalitatief goede hertaling.'

Arjen van Meijgaard deelt die mening. 'Leerlingen snappen het origineel wel,' legt de docent Nederlands op de School voor Jong Talent in Den Haag uit, 'maar ze blijven vaak hangen door de afwijkende spelling en zinsbouw. Als dat te vaak gebeurt, wordt het lezen van zo'n tekst vervelend en haken leerlingen uiteindelijk af. Met een hertaling kunnen ze sneller doorlezen en wél voor dat boek vallen.'

Enkele duizenden

Ooit was dat ondenkbaar. Alleen als je het origineel las, heette het, kon je het literaire kunstwerk echt waarderen. Toen Gijsbert van Es in 2010 een hertaling van *Max Havelaar* publiceerde, was dat volgens een

Multatuli-kenner 'net zo lelijk als *De Nachtwacht* op een koektrommel.' Nog in 2019 vergeleek Sylvia Witteman de hertaling van Couperus' *Van oude mensen, de dingen die voorbij gaan* met Dick Bruna die de Sixtijnse kapel had geschilderd.

Maar het onderwijs is allang verder. Daar kan Coen Peppelenbos van Kleine Uil van getuigen. Sinds de Groningse uitgeverij vijf jaar geleden een reeks hertalingen startte, verkochten sommige delen behoorlijk goed. 'De hertaling van *Sara Burgerhart* hebben we overgenomen van Wolters Noordhoff. Omdat er geen handel meer in zat, werd het niet herdrukt als Klassieke Lijster. Toch hebben wij er een paar duizend van verkocht.'

Zelfs titels waarvan je niet verwacht dat veel klassen ze behandelen, lopen door. '*Lucifer* van Joost van den Vondel is een heel pittig werk. Er gebeurt weinig, veel wordt via via verteld. Toch zijn er ook daar in twee jaar een paar duizend van verkocht. Eigenlijk de enige die minder loopt is *Het huis Lauernesse* van Bosboom-Toussaint. Misschien is dat te dik.' Daar komt bij dat Kleine Uil regelmatig verzoeken krijgt voor nieuwe hertalingen – niet zelden van

docenten in het middelbaar onderwijs. Naast de twaalf verschenen delen staan er daarom vijf in de planning: van *Karel ende Elegast* tot *Orpheus in de dessa* van Augusta de Wit. 'Volgend jaar komt hopelijk ook *Gijsbrecht van Aemstel*. Een docent hertaalt dat in rijmende verzen met behoud van metrum. Inmiddels is hij bij het vijfde bedrijf.'

Collectieve geheugen

Van Meijgaard is een van die docenten die zich aan een hertaling wilde wagen. In november verscheen van zijn hand *Julia* van Rhijnvis Feith in hedendaags Nederlands. 'Al sinds mijn studie ben ik gefascineerd door dit boek. Ik geef er elk jaar les over. Maar het boek dat mooi past bij de aanloop naar de romantiek, dreigt te verdwijnen. *Julia* komt minder voor in lesmethodes. Zonder hertaling, dacht ik, verdwijnt het uit het collectieve geheugen.'

Ook was de docent, die de afgelopen jaren al twee romans en een verhalenbundel heeft gepubliceerd, benieuwd 'wat ervan overblijft in de taal van nu. *Julia* is niet meer naar onze smaak: er wordt vooral op een overdreven manier over gevoelens van hoop en liefde gepraat. Maar het is óók ontzettend romantisch. Het kan niet anders of dat kan leerlingen aanspreken.' Het hertalen viel niet tegen. Met woordenboeken en oudere heruitgaven met verklarende noten kwam hij een heel eind. En veel ingrepen spraken vanzelf: van het moderniseren van de spelling tot het opknippen van lange zinnen. 'Ook heb ik de voor Feith kenmerkende gedachtestreepjes na lang twijfelen geschrapt. Het effect is te verwarrend, omdat je niet goed snapt wat dialoog is en wat gedachten zijn.'

Toch kostten sommige passages veel tijd. 'Feith is niet altijd even concreet. Een keer merkt Julia's geliefde Eduard op dat hij "het meest dierbare van een vrouw" had gezien. Ik dacht: haar geslachtsdeel. Tot ik begreep: het wezen van de vrouw. Oftewel: dat Eduard haar van dichtbij heeft gezien. Logisch ook, Feith was heel deugdzaam. Daarom is het zo fijn dat er toen al een parodie op *Julia* is gemaakt, die ik ook heb hertaald.'

Meisjes van Nederland

De reden dat hertalingen gemeengoed zijn geworden in het onderwijs, is de 'extreme marginalisering van het historisch literatuuronderwijs sinds de jaren tachtig', zoals Brasser zegt. 'Er is geen tijd meer voor volledige teksten, laat staan voor bronteksten. Je moet dus met fragmenten werken. De Tekst in Context-reeks is daarvoor heel goed, dankzij de

diepgaande vragen bij de fragmenten. Maar je wil dat ondersteunen met hele teksten.'

Dat kan alleen nog als je de oudere literatuur 'als het ware verkoopt'. Met andere woorden: met uitgekien-de marketing. 'Een hertaling werkt dan altijd beter. Neem de proloog van *Sara Burgerhart*. In het origineel is die gericht aan de "Nederlandsche juffers". Tonnus Oosterhoff, de hertaler, maakt daar "Meisjes van Nederland!" van. Dat appelleert zoveel meer.' 'We hebben het literatuuronderwijs laten versloffen,' zegt ook Peppelenbos. 'De eisen zijn steeds minder geworden. Zelfs op de lerarenopleiding in Leeuwarden waar ik werk, hoeven bachelorstudenten niets over de historische letterkunde tot 1880 te weten. Ook in de nieuwe conceptkerndoelen voor het middelbaar onderwijs is niet meer vastgesteld hoeveel oudere werken – tot 1945 – leerlingen moeten kennen.'

En wie leest dan nog klassiekers? 'Veel leerlingen voelen weerzin tegen oudere literatuur. Als je geen enthousiaste docent hebt die uitlegt wat er interessant aan is, heb je ook het gevoel dat je het door je strot krijgt geduwd. Je móét het lezen, terwijl je het door de taal niet kunt volgen. De enige oplossing is dan: ervoor zorgen dat leerlingen dankzij een modernere taal gegrepen kunnen worden door het verhaal.'

Printing on demand

Toch is deze ontwikkeling niet de enige verklaring voor de opmars van hertalingen. Het is ook te danken aan de goede beschikbaarheid. Titels verschenen vaak in reeksen die snel werden gestaakt, zoals de Klassieke Lijsters. Met onaantrekkelijke vormgeving, zoals de uitgaven van *Taal & Teken*. Bij een te kleine uitgeverij, zoals Lalito. Of ze zijn slechts digitaal beschikbaar, zoals op de site van *Bulkboek*. Kleine Uil veranderde dat. Dankzij *printing on demand* hoeven al die hertalingen uit het verleden, waarvan de uitgeverij er verschillende heeft overgenomen, nooit meer uit druk te gaan. Nieuwe exemplaren worden altijd pas bij een bestelling geproduceerd. En de frisse vormgeving is nadrukkelijk gericht op leerlingen.

'Wil je klassiekers een kans geven, dan moet je zorgen voor leesplezier,' zegt Van Meijgaard. 'Dat kan prima zonder boeken te vereenvoudigen. Bijvoorbeeld door een verstripping. Ik raad leerlingen vaak *De avonden* in de bewerking van Dick Matena aan. Maar dat kan zeker ook in een hertaling die de brontekst woord voor woord volgt. En wie gegrepen is, kan daarna altijd nog het origineel lezen.' ●

“**ZONDER
HERTALING
VERDWIJNT
HET UIT HET
COLLECTIEVE
GEHEUGEN**”

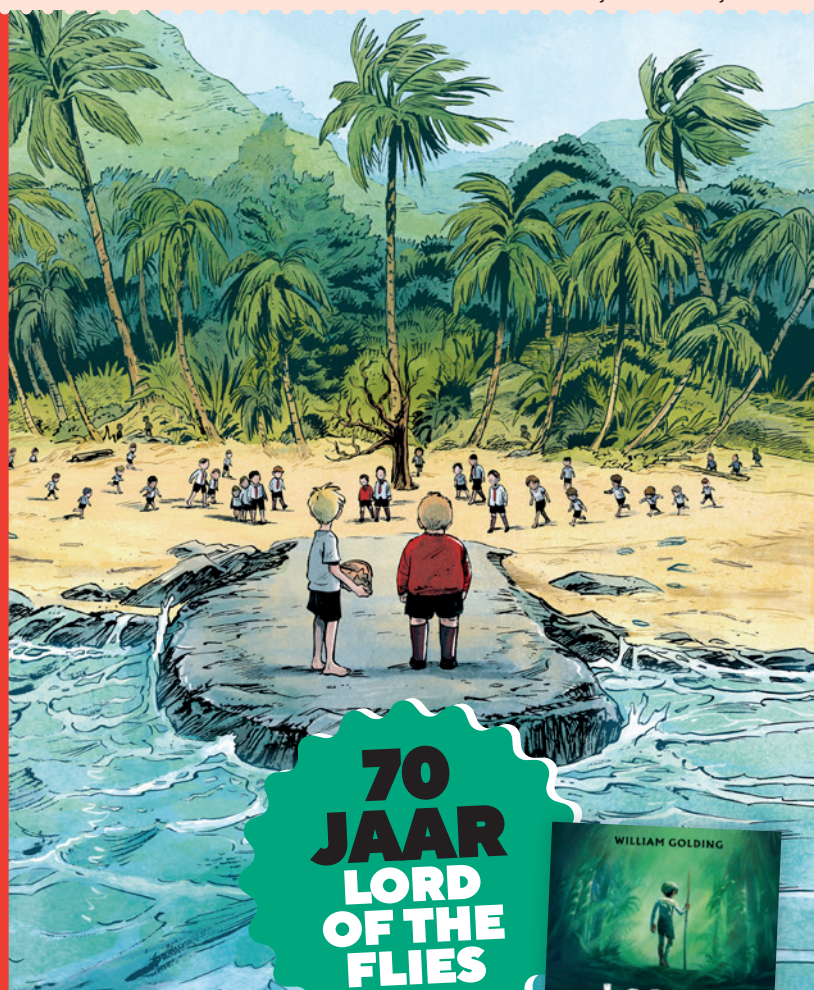
Portret: Karoly Effenberger

Esther Gerritsen
GEBIED 19

Boekenbon Literatuurprijs 2024

Gebied 19 (De Geus), het negende roman van de Nederlandse schrijver Esther Gerritsen, werd afgelopen november bekroond met de Boekenbon Literatuurprijs (vijftigduizend euro), een van de grote jaarlijkse boekenprijzen van Nederland.

Het verhaal draait om Tomas die op een dag ontwaakt en ontdekt dat ruim de helft van de wereldbevolking – inclusief zijn vrouw en zoon – in één nacht naar een op de aarde gelijkende planeet op honderd lichtjaar afstand is getransporteerd, om daar een gelukkig leven te leiden dat van nut is. De jury classificeerde Gerritsens ideeënroman als ‘sciencefiction in de polder – maar wel van het hoogste niveau’ en noemt het ‘een boek dat ons anders naar de menselijke soort laat kijken en tegelijkertijd een spiegel voorhoudt’. De gebeurtenissen zijn ‘bevreemdend, mysterieus en ongelooflijk. Haast op het potsierlijke af neemt Esther Gerritsen je mee in een verhaal dat zich afspeelt in twee verschillende werelden. Ze maakt het onbereikbare perspectief herkenbaar.’ Naast Gerritsen waren ook Guido van Heulendonk (met **De kroon met twee pieken**), Bregje Hofstede (met **Oersoep**), Frank Nellen (met **De onzichtbaren**) en Frank Westerman (met **Zeven dieren bijten terug**) genomineerd. Met de Boekenbon Literatuurprijs wint Gerritsen haar eerste grote boekenprijs, nadat ze met **Superduif** (2010, **Roxy** (2014), **De trooster** (2018) en **De terugkeer** (2020) eerder genomineerd is geweest voor prestigieuze literatuurprijzen.

De klassieker **Lord of the Flies** (1954) van de Britse auteur en Nobelprijswinnaar William Golding bestaat dit najaar zeventig jaar. Om dit te vieren verzorgde Veen Klassiek een jubileumuitgave van het dystopische verhaal, waarin een groep jongens na een vliegtuigramp op een onbewoond eiland een heftige, onderlinge machtsstrijd voert om te overleven. Behalve deze heruitgave is **Lord of the Flies** nu ook voor het eerst als graphic novel verschenen, van de hand van de bekroonde Nederlandse illustrator, animator en stripauteur Aimée de Jongh (en in 25 talen tegelijk uitgebracht). ‘Die jongetjes veranderen als ze alleen zijn op dat eiland in een soort wrede volwassenen, dat laat zich goed visualiseren in een graphic novel,’ aldus De Jongh in een interview in *NRC*. De Jonghs versie, die met 350 pagina’s dikker is dan Goldings roman, maar qua plotwendingen niet afwijkt van het origineel, is een lust voor het oog. Wisselende camerastandpunten, close-ups en evocatieve spreads creëren een filmische sfeer. Daarnaast weerspiegelen de intense kleuren treffend de toenemende spanningen tussen de door angst en manipulatie gedreven jongens, die uiteindelijk het monster in henzelf onder ogen moeten zien.

Lord of the Flies; Heer van de Vliegen

Aimée de Jongh
Scratch, € 29,95

Ter ere van de verschijning van de stripversie van **Lord of the Flies** presenteert Kunsthal Rotterdam een overzichtstentoonstelling van het werk van Aimée de Jongh, van 5 okt 2024 t/m 2 feb 2025.

Lord of the Flies

William Golding,
vertaling door Harm
Damsma & Niek
Miedema, Lj Veen
Klassiek, € 15,-

NIEUWE ROMAN VAN ANNE-GINE GOEMANS

Wat als je alles ineens kwijtraakt? Wie ben je dan nog? Over die vragen gaat **Wondermond** (Ambos|Anthos), het nieuwe boek van Anne-Gine Goemans, bekend van onder meer **Ziekzoekers** (2007) en **Glijvlucht**, dat werd bekroond met de prijs voor het Beste Boek voor Jongeren 2012. Het verhaal wordt verteld vanuit het perspectief van de zeventienjarige Boye de Koning die opgroeit in Bloemendaal, maar zijn gouden toekomst ziet instorten als zijn vader wordt opgepakt voor beleggingsfraude. Samen met zijn moeder vlucht hij naar het vissersdorp Wondermond in Friesland waar zijn oma woont, en waar een oude scheepsramp waarbij alle vissersmannen omkwamen de dorpelingen nog steeds in zijn

greep houdt. Zonder geld en status moeten Boye en zijn moeder er een nieuw leven zien op te bouwen. Even soepel als subtiel verweeft Goemans Boyes heden met Wondermonds tragische verleden, en ontvouwt zich een meeslepend verhaal over armoede, status, liefde, verlies en de strijd om het bestaan, tegen het fantastische decor van het Waddengebied. Het fictieve Wondermond baseerde Goemans op Waddendorp Moddergat, dat in 1883 zwaar werd getroffen toen de hele vissersvloot tijdens een storm verging, weduwen en wezen achterlatend.

BEGELEID DIEP LEZEN

Begeleid Diep lezen. Docentenhandleiding is gratis te downloaden op lezen.nl

Uit promotieonderzoek van Mira Beukering, promovenda aan de Vrije Universiteit Amsterdam en docent Nederlands op het Amsterdamse Vossius Gymnasium, blijkt dat bovenbouwleerlingen van het vwo betere lezers worden door de gespreksmethode 'begeleid diep lezen'. Bij deze methode leest de docent samen met de leerlingen een literair verhaal. Door prikkelende vragen te stellen over opvallende, literaire taal- en verhaalelementen uit de tekst, stimuleert de docent bij de leerlingen het associatieve denken en het interpreteren. Stapsgewijs wordt de leerlingen (in groepjes) vervolgens aangeleerd om ook zelfstandig op het taalgebruik en de verhaalelementen te letten, en hier vragen bij te verzinnen. Zo ontwikkelen ze een literaire leeshouding, en vergroten ze zowel hun literaire als zakelijke leesvaardigheid. In de docentenhandleiding **Begeleid Diep Lezen** van Mira Beukering staat een beschrijving van de gelijknamige gespreksmethode en een vijfdelige lessenserie. Beukering ontwikkelde de methode samen met hoogleraar Nederlandse Letterkunde Jacqueline Bel. Het onderzoek naar de effectiviteit ervan kwam tot stand onder begeleiding van Roel van Steensel, Adriana Bus en Jacqueline Bel.

TONEELSCHUUR
PRODUCTIES

REGIE+TEKST
KOEN
VERHEIJDEN

HET
KIRSTEN MULDER
ANNE-CHRIS SCHULTING
LULU STREEPKERK
HANNA VAN VLIET

GEÏNSPREKED
OP HET WERK VAN
ANDREAS
BURNIER

JONGENS
UREN

16 NOV
2024
T-M
12 JAN
2025

Toneelschuur speelt Jongensuren

Toneelschuur Producties speelt **Jongensuren**. Deze nieuwe theatertekst van Koen Verheijden is gebaseerd op de autobiografische getinte romans **Een tevreden lach** (1965) en **Het Jongensuur** (1969) van Andreas Burnier (1931-2002). Als transgender avant la lettre schreef Burnier over identiteit en seksualiteit op een eigenzinnige manier die nu geaccepteerd is, maar toen haar boeken verschenen nog zeer controversieel werd gevonden en grote impact had. Volgens Toneelschuur Producties ademt de theaterbewerking van Burniers romans 'de tijdgeest, de dubbele moraal van de naoorlogse periode, en de vrijheidsdrang van een jonge lesbische Joodse vrouw in een wereld waarin het werd afgekeurd als je

anders was'. Vier vrouwen spelen afwisselend Burnier en de personages om haar heen. De Toneelschuur noemt het stuk 'een onderzoekende, haast documentaire voorstelling, gemaakt door iemand die diep in het leven en werk is gedoken van een van Nederlands grootste schrijvers. **Jongensuren** is een theatrale ode aan Andreas Burnier, ook in vorm en stijl; associatief, vanuit verschillende perspectieven en met veel (soms wrange) humor.' **Jongensuren** is te zien tot eind januari 2025. De regie is in handen van Koen Verheijden. De romans van Burnier **Een tevreden lach** en **Het jongensuur** worden uitgegeven door Atlas Contact.

schuur.nl/producties/jongensuren

75 X TIJDSCHRIFT LEZEN

Tijdschrift *Lezen* jubileert. Al 75 nummers lang berichten wij met passie over leesbevordering en literatuureducatie, over onderzoek en praktijk, over boeken, schrijvers en tekenaars. Een greep uit de mijlpalen, bijzondere momenten en interviews.

Jaargang 1: *Lezen* 1, 2006 **Hoe het begon**

Stichting Lezen streeft naar een sterke leescultuur, schrijft Aad Meinders in het eerste redactioneel van *Lezen*. Zou het niet mooi zijn als het leesbevorderingswerk dat daarvoor verricht moet worden een steuntje in de rug krijgt in de vorm van een tijdschrift? In het eerste nummer staat illustrator Sieb Posthuma op de cover. Martijn Nicolaas herdenkt Gerard Reve met een in memoriam. Onderzoekers Cedric Stalpers en Erik van Schooten signaleren in hun proefschrift een neerwaartse trend in de leeshouding van jongeren. En Nijntje, Kikker en Jip en Janneke zijn te gast op de tentoonstelling *Dutch Treats* in de VS.

Jaargang 4: *Lezen* 2, 2009 **Illustratoren op de cover**

Onder leiding van de nieuwe directeur-bestuurder Gerlien van Dalen gaat Stichting Lezen zich ontwikkelen als kenniscentrum. De uitbouw van programma's is in volle gang, onder meer met de ontwikkeling van BoekStart en de Bibliotheek op school. De *Lezen* krijgt voortaan een illustratie voorop. Daan Remmerts de Vries tekent een collage van een uil die met letters jongleert. Aan de vooravond van de Boekenweek dragen Gerrit Komrij en Max Pam de roman ten grave, schrijft Stijn Aerden in 'Help, de roman verzuipt'. Een stralende Hadassah de Boer laat haar boekenkast zien. Op de achterpagina bedankt Herman Koch zijn held Gerard Kornelis van het Reve in een brief.

Jaargang 5: *Lezen* 1, 2010 **Nieuwe rubriek: Prikkel**

Lezen krijgt een nieuwe rubriek: Prikkel. In de eerste aflevering wordt het Boekenweekthema van 2010 onder de loep genomen: 'Titaantjes. Opgroeien in de letteren'. Verder in dit nummer: een interview met Joost Zwagerman, die voor het Boekenweekgeschenk *Duel* in de kunstwereld dook. Vier schrijvers: Arnon Grunberg, K. Schippers, Karlijn Stoffels en Floortje Zwigtman eren hun literaire jeugdhelden. In 'Het atelier' de reuzenneuzen en priemoogjes van Joke van Leeuwen. En Karel Eykman blikt terug op het eigenzinnig realisme van tekenaar Bert Bouman, met wie hij *Woord voor woord* maakte.

Jaargang 8: Lezen 1, 2013**Jaar van het Voorlezen**

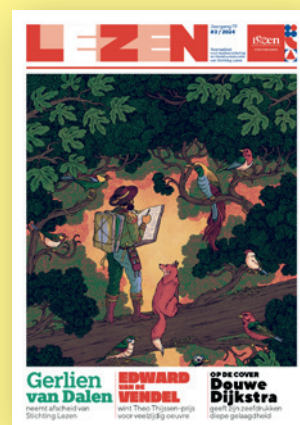
Stichting Lezen bestaat 25 jaar en viert met de gloednieuwe Leescoalitie het Jaar van Het Voorlezen. Het eerste nummer van 2013 is daarom een voorlees-special. Zo vertellen Gerda Havertong, Job Cohen en Wendell Jaspers over hun voorleesfavorieten. Acteurs René Groothof en Porgy Franssen leggen uit hoe dat in het theater gaat: voorlezen uit je hoofd. Kinderboekenschrijvers Harm de Jonge, Marjolijn Hof en Koos Meinderts blikken terug op het voorlezen door de leerkrachten uit hun jeugd. We nemen een kijkje in het atelier van Annet Schaap en Kees van Kooten vertelt over zijn Boekenweekgeschenk *De verrekijker*.

Jaargang 13: Lezen 3, 2018**Jubileumnummer**

Het vijftigste nummer van tijdschrift *Lezen* wordt uitbundig gevierd. In een extra bijlage geeft de redactie een kijkje achter de schermen. Het hoofdartikel is gewijd aan de ambitieuze plannen voor het taal- en leesonderwijs van minister Ingrid Van Engelshoven van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Bibi Dumon Tak wint de Theo Thijssenprijs en vertelt over haar passie voor koeien. Murat Isik schrijft een column over een bezoek aan zijn oude middelbare school, waar hij als brugklasser in een bijlesklas Nederlands werd gestopt. En Pieter Derks licht zijn boekenkast door.

Jaargang 16: Lezen 1, 2021**Nieuwe vormgeving**

Tijdschrift *Lezen* heeft een nieuw formaat én een nieuwe vormgeving. In dit gloednieuwe nummer interviewen we kinderboekencensenten Jaap Friso en Bas Maliepaard over de Grote Vriendelijke Podcast. Edward van de Vendel en Tjibbe Veldkamp vertellen hoe het vertalen van serieboeken zich verhoudt tot hun eigen werk. Aafje Roest doet onderzoek naar rapteksten en de invloed daarvan op jongeren. We blikken terug op vijftien jaar atelierbezoek met onder anderen Jan Jutte, Charlotte Dematons, Joke van Leeuwen, Philip Hopman, Martijn van der Linden en Floor Rieder.

Jaargang 10: Lezen 4, 2015**Jaar van het Boek**

2016 wordt door de Leescoalitie uitgeroepen tot het Jaar van het Boek. Stichting Lezen, de CPNB, de KB, de OBA, de Verenigde Openbare Bibliotheken, het Letterkundig Museum en het Letterenfonds slaan de handen ineen voor een feestelijk themajaar. Aanleiding is het gastlandschap van Nederland op de Frankfurter Buchmesse. Verder een interview met leesbevorderaar Aidan Chambers, die op bezoek is in Nederland. Bette Westera wordt geïnterviewd over haar dubbelbekroonde poëzie in *Doodgewoon*. Ted van Lieshout viert zijn zestigste verjaardag. En Jacques Vriens is blij omdat honderd scholen in krimpregio's van een goed gevulde boekenkast zijn voorzien.

Jaargang 19: Lezen 3-2024**Afscheid Gerlien van Dalen**

Gerlien van Dalen neemt afscheid als directeur-bestuurder van Stichting Lezen. Zij krijgt een eenmalige editie van *Lezen* waarin collega's en relaties terugblikken op vijftien jaar samenwerking. In het reguliere septembernummer van *Lezen* staat een interview met actrice Toprak Yalçiner, de nieuwe ambassadeur van BoekStart. Erna Sassen wint het Beste Boek voor Jongeren met *Neem nooit een beste vriend*. Er is een portret van Edward van de Vendel, die de Theo Thijssenprijs 2024 heeft gewonnen. Onderzoeker Marleen Kieft brengt in kaart hoe de mediatheek uit de middelbare school verdwijnt. En we bezoeken het Groningse atelier van Douwe Dijkstra.

Wij

zijn

de

taal

Het Nederlands is niet af. Sinds zanger en schrijver **Rick de Leeuw** zich eenmaal realiseerde hoeveel ontbreekwoorden er zijn, heeft hij wekelijks op de Vlaamse radio met behulp van de luisteraars de taal verrijkt. Iedereen kan nu spullen kwijtruimen of lijden aan leeswee.

Dat 'Het Ontbreekwoord' zo'n populaire rubriek zou worden, had niemand van het Vlaamse radioprogramma *Nieuwe feiten* durven denken. Ook bedenker Rick de Leeuw niet. Iedere woensdag rond lunchtijd krijgen de luisteraars de opdracht een nieuw woord te bedenken. Bijvoorbeeld voor het per ongeluk op een verkeerde link klikken (zie kader). Of voor de voorgewende blijdschap om ongewenste cadeaus. Het leidt vaak tot meer dan tweeduidend suggesties. Inmiddels bestaat de rubriek meer dan tweeënhalf jaar. De schrijver en zanger die iedere week de beste inzendingen selecteerde waaruit Ruud Hendrickx, Vlaams hoofdredacteur van de *Dikke Van Dale*, zijn keuze maakt, heeft het stokje inmiddels overgedragen. Het werd te veel werk. Maar de Nederlander die in 2016 naar België verhuisde, kijkt met plezier terug op de verzameling ontbreekwoorden waar nu al twee bundelingen van zijn verschenen.

Tekst
Maarten
Dessing
Foto
Maartje
Elants

Hoe kwam je op het idee?

'Een paar jaar geleden schreef ik een

lied over mijn vader. Hij is overleden toen ik zeventien was. Mijn moeder was al eerder overleden. Gaandeweg realiseerde ik me dat ik al geruime tijd ouder was dan zij ooit zijn geworden. Op alle foto's die ik van ze heb zijn ze jonger, terwijl ze in mijn hoofd ouder zijn. Het woord zegt het al: "ouder". Dat is een mentale spagaat waar – ontdekte ik – geen woord voor is.'

Terwijl men altijd beweert dat je in het Nederlands alles kunt uitdrukken.

'De Nederlandse woordenschat laat ons een ruime keuze. Als ik iets wil zeggen, pluk ik meestal de juiste woorden uit de lucht. Ik heb een fijne, gezonde relatie met de taal. Maar in dit geval dekte niets wat ik kon bedenken, zoals "overleven", de lading.'

Maar ik onderbrak je...

'Ik had me erbij neergelegd dat er geen woord was voor die ervaring. Totdat ik het een paar maanden later wéér had. Kijk, iemand die niet meer kan horen, noemen we "doof", iemand die niet kan zien "blind", maar toen tijdens corona honderdduizenden hun geur- en smaakzin verloren, bleek er voor deze mensen geen vergelijkbaar woord te

“Ik ben gespitst op kleine gebeurtenissen die zich niet direct laten benoemen

zijn. Ruiken en proeven zijn belangrijke zintuigen, maar als je ze niet meer hebt, moet je terugvallen op medische omschrijvingen. Er is niets voor in het dagelijks taalgebruik. Dat bleek het begin van een verzameling.’

Een verzameling?

‘Als ik lang in de auto zit, is het fijn om woorden te zoeken. Oxymorons bijvoorbeeld, woorden met een innerlijke tegenstrijdigheid: “toendra”, “koperdief”, “toplaag”. Ook het zoeken naar ontbrekende woorden bleek een leuk spel.’

En je benaderde de Vlaamse omroep VRT.

‘Er leek me een toffe rubriek van te maken. Dat vond presentator Lieven Vandenhaute van *Nieuwe feiten* ook. Toevallig viel er in zijn programma een rubriek weg, waardoor ze tot de zomervakantie een gat in zeven uitzendingen moesten vullen. Zoveel gevallen had ik inmiddels wel. Vanaf de eerste uitzending was meteen duidelijk hoe overweldigend luisteraars reageerden. Meestal zijn ze op de radio blij als er überhaupt reactie komt. Dat was nu totaal anders.’

Toch zal het niet makkelijk zijn steeds iets te bedenken waar geen woord voor bestaat.

‘Als je het zo aanpakt, is het als zoeken in een volledig lege kamer. Erg lastig daar iets te vinden. Ik draaide het daarom om. Ik raakte gespitst op kleine gebeurtenissen die zich niet direct lieten benoemen. Iedereen kent bijvoorbeeld de ervaring dat je na een vergadering enthousiast afscheid neemt, alles is gezegd, en dat dan blijkt dat jullie auto’s op dezelfde parkeerplaats tweehonderd meter verderop staan en je samen ongemakkelijk zwijgend dezelfde route moet wandelen. Door de rubriek werden dat plots nuttige momenten. Heerlijk!’

Heb je altijd al zo’n relatie met het Nederlands gehad?

‘Ik heb altijd plezier gehad in het spelen met de taal. Gek genoeg heeft het lang geduurd voor ik ermee begon. Voor de Tröckener Kecks schreef onze drummer aanvankelijk alle teksten. Goede ook. Een van mijn eerste teksten was “Nu of nooit” – in 1985 pas. Eigenlijk wilde ik een Nederlandse versie maken van een Amerikaans lied. Omdat dat

mislukte, was ik er eerst niet zo blij mee. Pas later realiseerde ik me dat je je eigen stijl ontdekt in de mate waarin je mislukt om die van een ander te kopiëren.’

De Kecks zongen wel bewust in het Nederlands.

‘Natuurlijk. Mick Jagger zong toch ook in zijn eigen taal? En hoe erg zou het zijn als bijvoorbeeld Jacques Brel voor het Engels had gekozen? Alleen in het Nederlands kan ik verwoorden wat ik bedoel.’

Was dat ook omdat je het Nederlands móóí vindt?

‘Het is een zeer mooie taal. De plasticiteit ervan, prachtig. Je kunt ieder woord plaatsen waar je het hebben wil en zo spelen met ritme en betekenis. Neem “door de dag heen” of “doorheen de dag”: nagenoeg hetzelfde, toch twee compleet verschillende dingen.’

Hoe werd je daarna schrijver?

‘Met de Kecks maakten we eigenlijk platen om te kunnen toeren. Totdat we ook een plaat wilden maken die als pláát goed was. Toen moest ik er harder aan gaan werken en ging ik elke dag schrijven. Alleen: je kunt niet dagelijks van negen tot twee aan songteksten werken. In één samengebalde sessie heb ik toen een plaat en een roman geschreven. Het lied “Winnaars, verliezers” speelde zich zelfs af in dat boek.’

Nu beoefen je alle genres.

Heb je een voorkeur voor één?

‘Maken is vooral: beginnen. De eerste zinnen zijn meestal niets. Als de eerste pannenkoek die je bakt om te kijken of de pan warm genoeg is. En daarna

komt het. Ik zie dan pas of het een songtekst is of iets anders.’

Hoe verhoudt het bedenken van ontbreekwoorden zich tot schrijven? Maakt het je trotser als je woorden aan de taal kan toevoegen?

‘Nee. Het gaat om het maken, dáár zit het plezier in. Net als in het bedenken van onbenoemde situaties. Wel heeft de rubriek mijn relatie met de taal geïntensiveerd. En ook die van de luisteraars, denk ik. Veel mensen hebben ontzag voor de taal. Op school krijgen ze jarenlang alle grammatica- en spellingregels van het Nederlands erin gestampt. Dat geeft het gevoel dat de taal op ons drukt. Maar zo is het niet. Wij zijn de taal, we kunnen haar gebruiken zoals we willen. Ook door nieuwe woorden te verzinnen. De ontbreekwoorden hebben een emancipatorisch effect.’

Zijn sommige ontbreekwoorden al ingeburgerd?

‘Wat dacht je! Sommige woorden zijn zo vanzelfsprekend dat ze niet meer weg te denken zijn. “Kwijtruimen” voor iets zo goed opbergen dat je het niet meer kunt terugvinden. “Traplifters” voor dingen die je op de trap legt om later mee naar boven te nemen. “Leeswee” voor de heimwee naar een boek als je het uit hebt – zoals bij mijn roman *De verdwijning van Peter Treckpoel*, ha ha. Al deze woorden kom ik inmiddels in het wild tegen. En dan heb ik het meest voorkomende nieuwe woord niet eens genoemd: “Ontbreekwoord”.’ ●

Rick de Leeuw (1960) werd in de jaren tachtig bekend als zanger van de Tröckener Kecks. Na het einde van de band in 2001 heeft hij zich ontwikkeld tot een veelzijdig schrijver, zanger en presentator. Hij publiceerde romans, zoals *De laatste held*, *Ik Jan Smeken* en het in 2024 verschenen *De verdwijning van Peter Treckpoel*, maar ook poëzie en non-fictie. In 2017 werd hem de Visser-Neerlandica-prijs toegekend door het Algemeen-Nederlands Verbond voor – onder meer – zijn rol als voorvechter van de Nederlandse taal.

DE ONTBREEKWOORDEN

- De per ongeluk aangeklikte link = **struikelklik**
- De voorgewende blijdschap om ongewenste cadeaus = **huicheljuichen**
- Ouder worden dan je ouders = **overouderen**
- Het niet kunnen ruiken = **anaroom**
- Een gesprek dat je na een afscheid moet voeren = **rekgesprekje**

Het grote ontbreekwoordenboek (deel 1 en 2)

Rick de Leeuw en Ruud Hendrickx
Pelckmans, € 14,50

EEN BOEK MOET VERRASSSEN

Cabaretier en deelnemer aan talloze tv-programma's **Donny Ronny** (voorheen bekend als Stefano Keizers) is echt een taalmens en houdt ervan zichzelf te verliezen in verhalen. Als leescoach bij De Weddenschap hoopt hij jongeren enthousiast te krijgen voor lezen: 'Als kind heb ik gemerkt dat als je samen met iemand leest, of als er iemand is die je stimuleert een boek te pakken, de drempel om te gaan lezen een stuk lager ligt.'

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Foto
Ursula
van de Bunte

'Voorlezen is een verdwijnend fenomeen, maar als er iets is waar ik voor wil pleiten, dan is het voorlezen, dat is leuk voor beide partijen. Als voorlezer ontdek je nieuwe boeken en je leert jezelf opnieuw aan je door een verhaal te laten meeslepen. En om als kind boeken aangereikt te krijgen die je misschien niet zo snel zelf zou oppakken, is een super-de-luxe situatie. Ik spreek uit ervaring, mijn beide ouders hebben mij en mijn twee jongere broertjes veel voorgelezen. Ik herinner mij goed een enorm boek: *Mythen en Sagen*, met honderden verhalen van over de hele wereld. *Beowulf*, maar ook de *Sprookjes van 1001 nacht* en de *Anansi-verhalen*... ik vond ze allemaal prachtig. Maar het eerste lange verhaal dat echt veel indruk heeft gemaakt, is Homerus' *Odyssee*. Ik durf te zeggen dat al die mythen en sagen ertoe hebben bijgedragen dat toen ik elf, twaalf

was, ik uitkeek naar het gymnasium waar ik vakken kon volgen waarin die verhalen die we elkaar al duizenden jaren doorvertellen, centraal staan.

Overigens, ook De *Griezelbus*-boeken van Paul van Loon hebben van mij een lezer gemaakt. Die las ik samen met vriendjes van school. Als ik merkte dat een van hen in het verhaal vooruit was, dan wist ik niet hoe gauw ik verder moest komen. Lezen voelde als een soort onderlinge wedstrijd, zo werd het iets wat ik heel graag wilde doen als ik van school thuiskwam.'

Je noemt nogal uiteenlopende titels; heb je een beslissend boek uit die tijd, dat je lectuur en leven richting heeft gegeven?

'Beslissend is een groot woord, maar een specifiek boek waarvan ik mij de plot nog helemaal kan herinneren ter-

wijl ik het dertig jaar geleden gelezen heb, is *Het malle ding van Bobbistiek* van Leonie Kooiker. Dat verhaal raakte ontzettend aan wat ik als kind leuk vond – ik was vaak de hele dag mengsels en brouwsels aan het maken met het idee dat ik ooit iets ging uitvinden. In dit boek werd mijn droom werkelijkheid: de hoofdpersoon vindt verdwijnspasta uit, van die bobbistiek bouwt hij met zijn broer vervolgens een vliegmachine, waarna opeens alles in de wereld mogelijk is. Het is echt een verhaal dat je stimuleert om op avontuur te gaan.

Als kind heb ik het altijd leuk gevonden om in onbekende verhalen te stappen. Zo heb ik op de middelbare school bij Nederlands Reve, Elsschot en Bordewijk leren kennen – allemaal schrijvers die ik nog steeds zeer waardeer – en bij Duits Kafka en Bertolt Brecht. Onze docent Duits nam *Die Dreigroschenoper* als een soort hoorspel hoofdstuk voor hoofdstuk door. Dat werkte heel goed: hij leerde ons zo details in Brechts beroemde theaterwerk ontdekken en hoe je optimaal kunt lezen. Daarna ben ik zelf *Das Parfum* van Patrick Süskind in het Duits gaan lezen, over een man die is geboren zonder lichaamsgeur, maar die zelf elke geur met zijn scherpe neus kan onderscheiden. Ook weer zo’n boek waarin je echt op avontuur gaat. Dat ik dat in het Duits kon volgen, was bovendien een bijzondere gewaarwording.’

Je houdt nog steeds van boeken die avontuur uitlokken?

‘Zo zou je dat kunnen zeggen, ja. Ik heb een sterke voorkeur voor boeken die prikkelen om op een andere manier naar het leven te kijken, die me uitnodigen andere werelden of culturen te betreden, boeken die qua vorm of inhoud onvoorspelbaar zijn. In *La Disparition* van Georges Perec bijvoorbeeld – een van mijn favoriete romans – komt de letter e geen één keer voor. Dat klinkt als bijna onmogelijk, maar toch leest het boek als een volledig doorlopend verhaal: de vorm weerspiegelt de inhoud. In mijn werk streef ik dat ook na. Ik ben opgeleid tot conceptueel kunstenaar – na het gymnasium heb ik de Gerrit Rietveld Academie gedaan – en zoek altijd naar vernieuwende vormen en richtingen om een verhaal te vertellen. Vandaar mijn nieuwe alter ego Donny Ronny: als Stefano Keizers vreesde ik in herhaling te vallen.’

Welke boeken lees je nu, of heb je net gelezen?

‘De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat driekwart van mijn leeslijst van voor mijn 21ste dateert. Daarna is er een verandering ontstaan. Net als vele anderen ben ik afgeleid in de tijd: lezen was voor mij ooit een vorm van escapisme, nu heb ik daar mijn smartphone voor. Dat betekent niet per se dat ik door het internet minder lees, maar dat wat ik lees minder is afgebakend als fictie. Vroeger las ik wel dertig boeken per jaar, tegenwoordig ben ik kieskeuriger en zijn dat er nog maar zo’n vijf, en die moeten dan wel wat te bieden hebben, iets wat ik nog niet ken. Heel bijzonder bijvoorbeeld vond ik *The Vegetarian* van de recente Nobelprijswinnaar Han Kang, een verhaal over een vrouw die op een dag besluit vegetariër te worden, wat haar is ingegeven door een droom, waarna ze van haar omgeving vervreemd raakt. Dat boek heeft mij echt een goed beeld gegeven van hoe Zuid-Koreanen de wereld ervaren. Bijzonder vond ik ook *Flowers for Algernon* van Daniel Keyes, een als dagboek geschreven sciencefictionverhaal over een geestelijk achtergebleven jongen die meedoet aan een wetenschappelijk experiment, waarna hij steeds slimmer wordt. Opvallend is het taalgebruik in dit boek. Het begin is simplistisch en staat vol schrijffouten, maar naarmate de verstandelijke vermogens van de jongen toenemen, verdwijnen die en wordt de taal complexer.’

Is taal een criterium om een boek goed te vinden?

‘Ik heb geen voorkeur voor een specifieke schrijfstijl, maar ik vind taal wel belangrijk. In een echt goed boek heeft de schrijver ook nagedacht over zijn of haar taalgebruik. De taal moet bij het verhaal passen. Zoals dat dus geldt voor *Flowers for Algernon*. Dat de hoofdpersoon echt tot leven komt, is omdat zijn taal helemaal klopt met wie hij is. Zonder dat je je direct met hem kunt identificeren, leer je zo toch zijn gedachten en gevoelens kennen. Nee, ik vind identificatie met de hoofdpersoon inderdaad niet belangrijk in een verhaal. Ik verplaats me liever in iemand die ver afdijt van wie ikzelf ben, dat vind ik veel interessanter. Daarnaast, een goede schrijver zorgt ervoor dat je altijd wel enkele gedeelde waarden tegenkomt, en iets kan herkennen bij de ander.’

Welk boek ligt klaar om gelezen te worden?

‘*De gebroeders Karamazov* van Dostoevski. Ik heb dat boek van mijn broertje gekregen. Sinds het conflict met Rusland en de oorlog in Oekraïne ben ik meer Russische literatuur gaan lezen, om inzicht te krijgen in hoe de Russische cultuur verschilt van de onze. *Misdaad en straf* – ook van Dostoevski – vond ik geweldig: de hang naar drama, de melancholie en nostalgie, maar ook de manier waarop de schrijver de wereld op de hak neemt – echt een onthutsende roman.’ ●

Donny Ronny is het alter ego van cabaretier en kleinkunstenaar Gover Meit (Amsterdam, 1987). Hij groeide op als oudste van drie jongens, met een vader die lesgeeft in informatietechnologie en een moeder die consumentenonderzoek doet. Hij ging naar het gymnasium en volgde de Gerrit Rietveld Academie waar hij in 2009 afstudeerde als conceptueel kunstenaar. Na een korte carrière als zanger, besloot hij in 2014 om de kleinkunst te gaan beoefenen. Toen in 2015 het alter ego Stefano Keizers werd geboren, raakte zijn carrière in een stroomversnelling. Hij won in 2016 het Amsterdamse Kleinkunst Festival, maakte vier grensverleggende theaterprogramma's en deed mee aan tal van televisieprogramma's. Vorig jaar sloeg hij als Donny Ronny een nieuwe cabaretweg in. Dit schooljaar doet hij als leescoach mee aan De Weddenschap (deweddenschap.nl).

2016
winnaar van de Wim Sonneveldprijs op het Amsterdams Kleinkunst Festival
2016-2017
kandidaat televisiequiz *De Slimste Mens*
2018
cabaretdebuut *Erg Heel*
2018
publicatie *Twee Luitenanten* (Lebowski)
2019-2020
cabaretvoorstelling *Sorry Baby*
2022
cabaretvoorstelling *Hans Teeuwen*
2023-2024
debuutvoorstelling *Bossen* van Donny Ronny
2024
creatief directeur van Joost Klein voor het Eurovisiesongfestival 2024

OP DE COVER

Een kijkje in
het atelier van
Yoko Heiligers

DE KOE WAS ER EERST

Yoko
Heiligers

Illustrator Yoko Heiligers houdt van dieren. In *Mensendieren* onderzoekt ze in 25 caleidoscopische prenten de relatie tussen mens en dier. Het is een even origineel als artistiek prentenboek, dat dit jaar werd bekroond met een Zilveren Penseel.

Het is een mooie herfstwandeling door het hart van Zwolle naar Ateliers Koe-wegje – een toepasselijke straatnaam voor iemand die zoveel van dieren houdt. Yoko Heiligers werkt op de tweede verdieping van het atelierpand dat vroeger diende als pakhuis. Naast haar werktafel staat een 'loketje', waarvan een stoffen print van de bij uit *Mensendieren* hangt. Je kunt het omhangen, dan is het een tekentafel, legt ze uit. Ze gebruikt het voor tekenacts op festivals en feesten. 'Mijn vader was theatermaker. De liefde voor theater kreeg ik al van kinds af aan mee.'

IJzerdraad

Yoko Heiligers ging naar de kunstacademie met het idee om kinderboeken te gaan illustreren, maar raakte dat spoor tijdens haar studie even kwijt. 'Je werd aangemoedigd om veel uit te proberen en ik verdiepte me in allerlei kunstvormen: animaties, ruimtelijk werk, installaties.' Na haar afstuderen

maakte ze met studiegenoot Floor Rieder twee voorstellingen, vertelt ze. 'Toen Floor naar Amsterdam ging, zijn we allebei in de boeken gedoken. Via mijn moeder, die romans schreef bij uitgeverij Marmer, kreeg ik mijn eerste illustratieopdracht. Voor *De liefste moeder die ik ooit ken* mocht ik voor elk hoofdstuk een ijzerdaadillustratie maken. Die scande ik in. Daarna hebben we samen een prentenboek gemaakt: *Draaf met mij* (2010).'

Potvissen

Dat vormde de overgang naar haar kinderboekillustraties, waarin ze lijntekeningen combineert met kleurvlakken, die ze digitaal in elkaar smeedt tot collages. *Mama, wat zit er op mijn kop?* (2012), over een jong hertje dat zich afvraagt wat er op zijn kop groeit, werd haar eerste kinderboek. Ook in haar volgende boeken staat steeds een dier centraal. 'Meestal begint het bij een fascinatie voor iets bijzonders, zoals

een witte pauw die ik eens zag. Toen ik ergens potvissen in het water zag staan, maakte ik een zeefdruk. Ik hoopte dat Mariken Jongman, die ik via mijn ouders kende, daar een verhaal bij zou kunnen maken. Dat werd *Grote kleine potvis*.'

Heilige koe

Haar eerste bekroning kreeg ze voor de fabelachtige tekeningen in *Wauw Pauw* (2016). Dit jaar volgde een Zilveren Penneel voor *Mensendieren* – een bijzonder boek met dierencollages die wel iets weghebben van een schoolprent. 'Dit keer wilde ik de paradoxale relatie tussen mensen en dieren centraal stellen. Waarom nemen we het ene dier als huisdier en eten we het andere dier op?' Elke prent is opgebouwd uit stroken, die ingenieus in elkaar overlopen. Daaronder staat steeds een enkel woord dat je kunt verbinden aan de functie van (of onze perceptie van) het dier. Zo zie je dat een koe zowel een heilige koe als een vlees- of melkkoe kan zijn. En vor-

men de veerpunten van de vleugels van de adelaar de veren van de hoofd-
tooi ('film'), maar kun je het majestueuze dier ook inzetten tijdens de 'jacht'.

De nacht

De illustratie van de koe was er eerst, vertelt ze. Daarna volgden de kat en de rat. Bij de 25ste aangekomen begon ze te geloven dat het echt een boek zou kunnen worden. Ze stuurde ze in voor 'The Unpublished Picturebook Showcase', een online expositie van platform dPICTUS. Het leverde haar een contract op met de Italiaanse uitgeverij Orecchio Acerbo. *Mensendieren* verscheen in het Italiaans, het Frans en het Chinees en later in het Nederlands bij uitgeverij Loopvis. Het werd overal opgemerkt en oogstte veel lof. En nu? 'Ik werk momenteel aan een groot formaat boek voor Lannoo, maar dat staat nog helemaal in de kinderschoenen. Het gaat over natuurverschijnselen en vooral over de nacht.' ●

Ik wilde de paradoxale relatie tussen mensen en dieren centraal stellen

Yoko Heiligers

(Groningen, 1983) groeide op in Groningen en Friesland en studeerde illustratie in Kampen. Toen de kunstacademie naar Zwolle vertrok en verder ging als ArtEZ Academie voor Art & Design, verhuisde ze mee. Ze debuteerde in 2010 als illustrator in *De liefste moeder die ik ooit ken van Rita Spijker*, haar moeder. *Mama, wat zit er op mijn kop?* (Marmar, 2012) was haar kinderboekendebuut. In 2017 kreeg ze een Vlag en Wimpel van de Penseeljury voor *Wauw Pauw*. Later volgden illustraties in onder meer *Scheten uit de schoorsteen* van Marc ter Horst; *De lijst van Violet* Sompjes van David Vlietstra; *Hee, krokodil van Jolkje Akveld* en *Zit hier muziek in?* van Mark Haayema (in de serie Bam! Ik lees). *Mensendieren* won in Italië de Premio Orbil 2023 voor non-fictie en werd in 2024 bekroond met een Zilveren Penneel. Yoko Heiligers maakt regelmatig illustraties voor *Het Parool* en de *Leeuwarder Courant* en is te zien tijdens tekenacts van haar collectief Buro Rococo.

LEZEN EN SPELEN

De wedstrijd 'Ontwerp het Kinderboekspel' enthousiasmeert kinderen om te lezen en zelf een spel te verzinnen. Emile Kalis van Samen Spelen vertelt hoe hij dit plan samen met de CPNB uitwerkte. Leerlingen van twee deelnemende scholen vertellen over hun inzendingen en de halve finale.

Echt, duurzaam en inclusief

Emile Kalis

'Het Samen Spelen-plan is zo'n drie jaar geleden ontstaan, toen ik met de Nederlandse spel- en speelgoedindustrie om tafel ging. Ons doel was om goed speelgoed op een positieve manier onder de aandacht te brengen. Het is belangrijk dat kinderen in aanraking komen met speelgoed waarvan wij zeggen: dit is origineel, geen namaak, het biedt optimaal plezier en is duurzaam en inclusief. Zo ontstond het idee voor een ontwerpwedstrijd, waarin kinderen eerst een boek lezen en op basis van het verhaal zelf een spel bedenken. In samenwerking met de CPNB hebben we deze wedstrijd uitgewerkt als onderdeel van de Kinderboekenweek. Vorig jaar was **Gozert** het winnende spel. Dat het is gelukt om dat spel echt in de winkel te krijgen, daar zijn we trots op. Dit jaar was de belangstelling voor de wedstrijd groot: er waren ongeveer tweehonderd inzendingen. Veertig teams werden uitgenodigd voor de halve finale, die plaatsvond tijdens het Nederlands Speelgoed Festival in Utrecht. De belangrijkste vragen die de jury aan de kinderen stelt zijn: hoe werkt het spel, en hoe heb je het verhaal van het boek erin verwerkt? Het was erg leuk om te zien met hoeveel enthousiasme de kinderen zich op de wedstrijd hebben gestort. De kwaliteit van de spellen was dit jaar erg hoog! Het spel **Koning van Katoren** heeft gewonnen. ●

Tekst en foto's
Annemarie Terhell

Ivoren schaakspel

Rosa Maria, Nourah, Milo, Ciaran,
Julia, Simon en Siem uit groep 7/8B
van OBS De Pantarijn uit De Meern

'Wij hebben met onze hele klas meegedaan aan de spellenwedstrijd. Ons spel is gebaseerd op het boek **Koningsspel** van Linda Dielemans. Dat is een spannend boek over de beroemde Lewis-schaakstukken, die in 1831 werden gevonden op een eiland in Schotland.

Smileys en druppels

Lieke, Marloes, Maryam, Stefania en
Farah uit groep 7/8 van Brede
School Steenvoorde uit Rijswijk

'Tijdens de Kinderboekenweek kregen we een workshop waarin we allemaal zelf een spel mochten verzinnen. Ons groepje koos **Achtstegroepers huilen niet** van Jacques Vriens. Het boek gaat over Akkie, zij wordt ernstig ziek. Met ons spel proberen we haar op te vrolijken. We hebben van karton een spelbord

In de zomervakantie hebben we allemaal het boek gelezen. We hebben daarover gesprekken gevoerd en daarna hebben we ideeën verzameld om een spel te maken. Als spelbord hebben we een landkaart gemaakt van Groenland, IJsland, het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Scandinavië. Het doel is om genoeg ivoor te verzamelen voor een heel schaakspel. Je begint op start en gooit met de dobbelsteen. Als je op een plaatje komt met een karakter, moet je een opdrachtkaartje pakken en dat uitvoeren. Er zijn kaartjes van Helgi (die altijd trouw is aan de koning), Orlún (die goed schaakstukken kan maken) en Baggi (haar man) en Bersi. In het laatste duel moet je schaakpuzzels oplossen. Het duurde een paar maanden voordat het helemaal af was. Het was heel erg leuk om het spel te maken! En helemaal leuk dat we daarmee de finale hebben bereikt.’ ●

gemaakt in de vorm van het boek. De poppetjes waar je mee kunt lopen heeft Maryam getekend. Het zijn Akkie, haar beste vriendin Elise, dokter Snor en juf Ina. Tijdens het spel kun je punten winnen met smileys en snorretjes, en punten verliezen met druppels, want dat zijn tranen. Als je op een vraagteken komt, krijg je een vragenkaartje; bij een sterretje trek je een *magic*-kaartje. Daarmee kun je stapjes voor- of achteruitgaan. Er zijn ook doe-kaartjes met opdrachten waarmee je anderen aan het lachen kunt maken. Voor de halve finale hadden we onze tafel mooi aangekleed en waren we verkleed als de karakters uit het boek. Pieter Koolwijk zat in de jury. Hij vond het leuk dat je in ons spel zelf vooraf kunt bepalen hoe lang je speelt, zei hij. We hebben een handtekening van hem gekregen. Het was jammer dat we niet doorgingen naar de finale, maar het was superleuk om mee te maken!’ ●

COLUMN

Annejan Mieras

(Amsterdam, 1965) werkte vijftien jaar als architect voor ze besloot tot een carrièreswitch. Sindsdien is ze leerkracht op een basisschool in Rotterdam. Na het volgen van een schrijfcursus besloot ze zelf jeugdboeken te gaan maken. Haar eerste boek, *Portiek Zeezicht*, verscheen in 2018 bij Lemniscaat. Daarna volgden *Homme en het noodgeval* (2019) en *Het kleine heelal* (2023), waarvoor ze dit jaar de Gouden Griffel kreeg.

Wereldjes

‘Wat een mens nooit vergeet, zijn die paar hele mooie kinderboeken die hij in zijn jeugd leest.’ Dit zegt schrijver Jaap ter Haar in een filmpje dat is opgenomen bij de uitreiking van de Gouden Griffel in 1974. Hij ontving het goud voor zijn boek *Het wereldje van Beer Ligthart*. Precies een van die boeken die ik nooit ben vergeten.

Ik was geen lezer. Een boekbespreking houden was dan ook een hele opgave voor me. En opgaves schoof ik graag voor me uit. Maar de datum bleef staan. De avond ervoor las ik het boek met de gouden sticker uit. Met tranen in mijn ogen. Meester Altink vergat wel eens een boekbespreking, maar die dag niet. Ik moest gewoon voor de klas komen. Zonder boekendoos, zonder gelikte presentatie en zonder inleiding met achtergrondinformatie. Ik had alleen het verhaal over Berend Ligthart. En dat voelde ik nog kloppen in mijn keel. Hakkend en zoekend naar de juiste woorden vertelde ik over Beers ongeluk, het blind zijn, de geluiden en over de wang van verpleegster Wil. Ik deed de dingen graag goed op school. Dat leek hier mis te gaan. Ik voelde me kwetsbaar en het enige wat

ik had waren woorden. Maar de klas luisterde, ik geloof zelfs ademloos. Toen ik klaar was bleef het een poos stil. Ook meester zei even niks. Zie je wel, helemaal mislukt, schoot het door me heen.

Toen schraapte meester zijn keel en zei: ‘Poeh Annejan, dat heb je mooi verteld.’ Aan de klas vroeg hij wie dit boek zou willen lezen. Vrijwel alle vingers gingen omhoog. In eigen woorden een wereldje overbrengen; het had iets magisch.

“**Ik had alleen het verhaal over Berend Ligthart**

Toch heeft het nog lang geduurd voordat ik een echte lezer werd en nog veel langer voordat ik ging schrijven. En zelfs schrijver werd. Het heeft mijn horizon verbreed. Dat je met woorden iets teweeg kan brengen beseftte ik daar voor de klas, zoekend en struikelend. Samen in het wereldje van Beer Ligthart. Boeken zijn kleine wereldjes om in te verdwijnen. En om het even over te hebben. Bij mij in de klas mogen de boekbesprekingen in eigen woorden en zonder poespas. Gewoon even praten over een boek. Laten we dat nog vaak en heel lang blijven doen.

AGENDA

JANUARI

13 JAN

Stap op de Rode Loper! in Amsterdam
stapopderodeloper.nl

Het literair-culturele project voor vmbo'ers uit de bovenbouw maakt leerlingen enthousiast voor de letteren en andere kunst disciplines, en vindt plaats op negen bijzondere locaties in Amsterdam. Inschrijven kan via de website.

22 JAN

Het Nationale Voorleesontbijt
hebban.nl/nationalevoorleesdagen

22 JAN-1 FEB
De Nationale Voorleesdagen

hebban.nl/nationalevoorleesdagen
Rinus van Ingrid en Dieter Schubert is verkozen tot Prentenboek van het Jaar 2025 en voert de Prentenboek Top 10 aan.

23 JAN

KVB Boekwerk Seminar

In De Rode Hoed in Amsterdam met aansluitend de bekendmaking van de Top 100 meest uitgeleende en bestverkochte boeken.

30 JAN

Gedichtendag
poezieweek.com

30 JAN-5 FEB

Poezie week in Nederland en Vlaanderen

poezieweek.com

Het thema van de Poëzie week 2025, 'lijfelijheid', is ontleend aan een dichtregel van Charlotte Van den Broeck: 'in dit plooibare huis dat huid heet'. Zij schrijft ook het Poëziegeschenk.

FEBRUARI

3 FEB

Stap op de Rode Loper! in Utrecht
stapopderodeloper.nl

10 T/M 14 FEB

Literatour

hebban.nl/boekenweekvanjongeren

Tijdens de Literatour reist een schrijversteam langs middelbare scholen met dit jaar onder meer 3PAK-auteurs Astrid Boonstoppels, Sholeh Rezazadeh en Michel van Egmond; Eva Burgers, Elvin Post, Anna van Praag, Benzokarim, Cis Meijer en Dries Muus.

MAART

12 T/M 23 MRT

Boekenweek 2025

hebban.nl/bw2025-2

De Boekenweek bestaat 90 jaar en heeft als thema 'Je Moerstaal'. Voor deze jubileumeditie wordt het Boekenweekgeschenk gekozen via een wedstrijd. Een jury onder leiding van Rik van de Westelaken kiest uit 149 ingezonden manuscripten de winnaar. In het Boekenweekessay *Hèhè* onderzoekt Paulien Cornelisse de essentie van de Nederlandse taal.

17 MRT

Stap op de Rode Loper! in Eindhoven
stapopderodeloper.nl

25 MRT

Bekendmaking Boon

deboon.be

Prijs voor fictie en non-fictie, en Boon voor kinder- en jeugdliteratuur.

DE KRACHT VAN MEERTALIGHEID

LEZEN CENTRAAL

2 APRIL 2025 BEATRIX THEATER UTRECHT

Op woensdag 2 april 2025 vindt in het Beatrix Theater Utrecht, Lezen Centraal plaats, het jaarlijkse congres van Stichting Lezen. Het thema is 'De kracht van meertaligheid'. Ruim een kwart van de kinderen in Nederland groeit op met een andere thuistaal dan het Nederlands. Het erkennen en benutten van deze talen in de kinderopvang en het onderwijs draagt bij aan een pedagogisch klimaat waarin een kind zich gezien en gewaardeerd voelt. Goede beheersing van de eerste taal helpt bovendien bij de ontwikkeling van de tweede taal.

Lezen Centraal zoomt in op de laatste ontwikkelingen en biedt inspiratie en informatie voor kinderopvangorganisaties, scholen, opleidingen en bibliotheken.

In de **ochtend** staan de volgende keynotes op het programma:

De vooraanstaande Canadese wetenschapper **Jim Cummins**, onze eerste keynotespreker, is een van de grondleggers van de huidige kennis over meertalig-

heid. Hij zal ingaan op het belang van de inzet van thuistalen voor de identiteit en het leerproces van meertalige kinderen.

Vervolgens zoomen **Orhan Agirdag** (KU Leuven) en **Joana Duarte** (Rijksuniversiteit Groningen) in op meertaligheid in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs en de praktische toepassing van recente wetenschappelijke inzichten. De derde keynote wordt gegeven door **Ellen-Rose Kambel**, oprichter van het internationale netwerk van Taalvriendelijke Scholen. Met voorbeelden uit deze scholen vertelt ze hoe er in andere landen wordt omgegaan met meertaligheid in het (lees)onderwijs.

Het **middagprogramma** bestaat uit sessies van professionals die op verschillende praktische aspecten van meertaligheid en leesbevordering ingaan en presentaties van auteurs en illustratoren.

Het volledige programma vindt u over enkele weken op lezen.nl